

Nota van bevindingen Burgerparticipatie in gemeente Valkenswaard

Een evaluatie van het participatiebeleid van de
gemeente Valkenswaard

Nota van bevindingen Burgerparticipatie in gemeente Valkenswaard

Een evaluatie van het participatiebeleid van de
gemeente Valkenswaard

Britte van Dalen MSc
Drs. Madelon van Duren
Bianca Koomen MSc

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek verricht in opdracht van Rekenkamercommissie Valkenswaard

Auteur(s)

Britte van Dalen MSc
Drs. Madelon van Duren
Bianca Koomen MSc

Foto voorkant

M54 Beeldcreaties-Jurgen van Hoof

Publicatienummer

23161

Datum

april 2024

© 2024 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Samenvatting en conclusies

In dit onderzoek is op verschillende manieren gekeken naar het participatiebeleid van de gemeente Valkenswaard. De hoofdvraag voor dit onderzoek luidt: *Welke lessen kan de gemeente Valkenswaard trekken uit de wijze waarop burgerparticipatie is vormgegeven in de afgelopen 3 jaar?*

Om deze hoofdvraag te beantwoorden, hebben we vijf deelvragen geformuleerd:

1. Wat is het actuele burgerparticipatiebeleid van de gemeente Valkenswaard?
2. Hoe wordt burgerparticipatie feitelijk uitgevoerd en toegepast? Worden alle doelgroepen bereikt?
3. In hoeverre worden de beoogde effecten met inzet van burgerparticipatie bereikt?
4. Wat zijn de actuele ambities en verwachte ontwikkelingen voor de komende jaren en hoe kunnen deze worden versterkt? (inclusief zinvolle lessen uit de praktijk).
5. Hoe werkt het inwonerspanel?

We geven een samenvatting per deelvraag en besluiten met een conclusie.

Voor **deelvraag 1** hebben we gekeken naar het actuele burgerparticipatiebeleid van de gemeente Valkenswaard. Dit beleid is gestoeld op drie documenten:

- Verordening op het Burgerinitiatief (2008, herzien in 2020).
- Participatiewijzer.
- Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard.

Het laatstgenoemde document, de 'Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard 2022', is vastgesteld in de raadsvergadering van november 2022. Daarbij is opgenomen dat het besluit in werking treedt op de dag dat de Omgevingswet in werking treedt. Destijds was de verwachting dat dit op 1 januari 2023 zou zijn, inmiddels is bekend dat dit 1 januari 2024 is geworden. Sinds begin dit jaar is het participatiebeleid Omgevingswet van de gemeente Valkenswaard dus in werking getreden.

Vervolgens hebben we, in het licht van **deelvraag 2**, gekeken naar de feitelijke toepassing van burgerparticipatie en of alle doelgroepen hiermee bereikt worden. Om deze vragen te beantwoorden, hebben we een groepsgesprek georganiseerd met het kernteam Participatie en een aantal andere betrokken beleidsambtenaren. Hieruit blijkt dat in principe alle medewerkers binnen de gemeente Valkenswaard in meer of mindere mate te maken hebben met participatie, maar dat hiervoor geen eenduidige werkwijze of methode bestaat. Er zijn binnen de gemeente twee informeel georganiseerde groepen, te weten het kernteam Participatie en het Expertiseteam – die nadenken over het vormgeven van participatietrajecten in de gemeente en collega's hierin adviseren. Er zijn verschillende vormen en methoden waarop burgerparticipatie binnen de gemeente wordt ingezet, bijvoorbeeld via het inwonerspanel, de meedenkgroep van inwoners en participatietrajecten vanuit het fysieke en sociale domein. Bijvoorbeeld door het organiseren van bijeenkomsten met inwoners. Ook kunnen inwoners zelf burgerinitiatieven indienen, gebruikmakend van de participatiewijzer. Kijken we naar het betrekken van

diverse doelgroepen als het gaat om burgerparticipatie, dan geven beleidsambtenaren aan dat er verschillende manieren worden ingezet om de verschillende doelgroepen binnen Valkenswaard te betrekken bij het meedenken over en toetsen van beleid. Vooral de wijkcommissies spelen hierin een belangrijke rol. Het blijft echter lastig om de mening van alle 'type' inwoners in beeld te krijgen en hen te betrekken om te participeren, zoals de stem van het 'stille midden' en jongeren.

Deelvraag 3 gaat over de beoogde effecten van het participatiebeleid. In de Verordening op het Burgerinitiatief Valkenswaard (2020), in participatiewijzer en in de Beleidsnota Participatie Omgevingsweg zijn geen concrete gewenste effecten geformuleerd. In de drie beleidsdocumenten hebben we daarom gekeken naar impliciete effecten van het participatiebeleid. We zien dat een impliciet effect dat bereikt wordt door meer ondersteunende handtekeningen te eisen bij een burgerinitiatief en te eisen dat het initiatief concreet wordt omschreven, het draagvlak voor een burgerinitiatief wordt vergroot (meer inwoners zijn het ermee een én ze weten waarvoor ze tekenen). In het document over de participatiewijzer lezen we dat de gemeente het belangrijk vindt om te weten welke ideeën inwoners, ondernemers en organisaties hebben over ontwikkelingen in de gemeente. Burgerparticipatie wordt hiermee dus ingezet om te weten welke plannen inwoners hebben voor de gemeente. De participatiewijzer wordt echter weinig gebruikt door de ambtelijke organisatie en lijken ook niet bekend te zijn onder inwoners. Het effect van de participatiewijzer op het participatiebeleid lijkt beperkt te zijn. Ten slotte zien we als impliciet effect van het participatiebeleid zoals dat is omschreven in Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard, dat het inzetten van burgerparticipatie er mede voor zorgt dat besluiten die te maken hebben met de Omgevingswet zorgvuldig(er) genomen worden doordat inwoners hebben kunnen meedenken en meepraten. Het proces zou hierdoor soepeler verlopen.

Vervolgens hebben we voor **deelvraag 4** vooral gekeken naar de lessen die te trekken zijn uit de huidige gang van zaken rondom het participatiebeleid in de gemeente Valkenswaard. De gesproken beleidsambtenaren geven aan dat er met name stappen te zetten zijn in het meer structureren en eenduidiger (uitvoeren van) het participatiebeleid. Dit is nu nog erg versnipperd, terwijl iedereen binnen de gemeente er in meer of mindere mate mee te maken heeft. Het aanstellen van een kwartiermaker Participatie kan mogelijk een rol spelen in het coördineren en versterken van het participatiebeleid en de uitvoering daarvan. Ook kan de kwartiermaker de kennisuitwisseling over participatie tussen verschillende afdelingen binnen de gemeente bevorderen. Omdat deze taken ten tijde van de uitvoering van dit onderzoek bij niemand formeel zijn belegd, komt dat op dit moment lastig van de grond.

Tot slot hebben we voor **deelvraag 5** gekeken naar de werking van het inwonerspanel. Het inwonerspanel is opgericht in het voorjaar van 2022 en bestaat inmiddels uit 350 deelnemers (najaar 2023). Op dit moment heeft het inwonerspanel te weinig leden en is het panel niet representatief om op basis van onderzoeken onder het panel betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de inwoners van Valkenswaard. Daarnaast zijn op dit moment de achtergrondkenmerken van de inwoners in relatie tot de gegeven antwoorden in onderzoeken onbekend, waardoor het niet mogelijk is om te achterhalen hoe de

onderzoekspopulatie zich verhoudt tot de daadwerkelijke populatie. Hierdoor kunnen eventuele verschillen ook niet gecorrigeerd worden naar achtergrondkenmerken. Het panel wordt gecoördineerd door het kernteam Participatie: zij houden het panel up-to-date, zorgen voor werving van nieuwe leden en zetten de vragenlijsten uit onder het panel. Om de onderwerpen van het inwonerspanel te bepalen, zet het kernteam veelal intern de vraag uit bij collega(afdelingen) of zij nog relevante onderwerpen hebben. De afdeling Communicatie ondersteunt en adviseert bij dit proces. Wanneer we de panelleden zelf vragen wat zij van het inwonerspanel vinden, dan zijn zij overwegend positief. Met name over de lengte van de vragenlijsten en de begrijpelijkheid van de vragen zijn de panelleden tevreden. Over de terugkoppeling van de resultaten van de onderzoeken zijn de panelleden wat minder positief.

Algemene aanbevelingen

Er gebeurt veel rondom participatie binnen de gemeente Valkenswaard. We zien echter dat het op dit moment ontbreekt aan een eenduidige werkwijze en structuur binnen de ambtelijke organisatie. Hierdoor geven medewerkers van de ambtelijke organisatie, die in hun dagelijks werk te maken hebben met participatie, hier invulling aan op zijn of haar eigen manier. De huidige participatiewijzer wordt niet gedragen door de ambtelijke organisatie en niet gebruikt. Het kernteam Participatie biedt enige houvast en structuur binnen de gemeente, maar heeft onvoldoende tijd en ruimte om dit thema breed uit te zetten binnen de gemeente en verder te ontwikkelen. Verder biedt het inwonerspanel kansen om door te ontwikkelen. We doen op basis van dit onderzoek verschillende aanbevelingen voor de gemeente Valkenswaard:

- We raden aan om het doel en het belang van burgerparticipatie nog beter in te bedden in de gemeentelijke organisatie. Dit geldt zowel voor de gehele organisatie als specifiek voor medewerkers van de ambtelijke organisatie die in hun dagelijks werk te maken hebben met burgerparticipatie.
- Op dit moment is het beleid rondom participatie versnipperd en ontbreekt het aan een eenduidige wijze om participatie vorm te geven. We raden aan om het huidige beleid te herzien en, bijvoorbeeld onder aanvoering van een kwartiermaker Participatie, samen met de betrokken beleidsambtenaren door te ontwikkelen. Waarbij het belangrijk is dat het nieuwe beleid toepasbaar is in de dagelijkse beleidspraktijk (bijvoorbeeld via een checklist of beslisboom), het beleid gedragen wordt en er eenduidige richtlijnen zijn. Maatwerk blijft hierbij wel het uitgangspunt.
- Het hernieuwde beleid, de werkwijze en eventuele instrumentaria rondom (het vormgeven van) participatie dienen vervolgens te worden ingebed in de organisatie, zodat er binnen de gemeentelijke organisatie op een eenduidige wijze wordt gewerkt. In deze fase dienen de medewerkers van de ambtelijke organisatie die zich bezighouden met participatie, nauw betrokken te zijn. Voor de inbedding zou blijvend aandacht moeten zijn zodat, onder andere nieuwe medewerkers, weten hoe gemeente Valkenswaard burgerparticipatie vormgeeft en inzet.
- Ten behoeve van kennisontwikkeling raden we aan om geleerde lessen uit de praktijk vaker met elkaar te delen.
- Werf actief leden voor het inwonerspanel om dit uit te breiden. Kijk hierbij ook naar het werven van specifieke doelgroepen, zoals bijvoorbeeld jongeren, om het

panel zo representatief mogelijk te maken. We raden aan om de mogelijkheden te onderzoeken om de achtergrondkenmerken van de panelleden te koppelen aan de onderzoeken. Op die manier kunnen resultaten eventueel gewogen worden, zodat de resultaten toepasbaar en representatief zijn voor de gehele Valkenswaardse samenleving.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding voor het onderzoek	2
1.2	Doelen, hoofdvraag en deelvragen	2
1.3	Methode van onderzoek	3
1.4	Leeswijzer	4
2	Burgerparticipatie	5
3	Participatiebeleid gemeente Valkenswaard	8
3.1	Inleiding	8
3.2	Deelvraag 1: Wat is het actuele burgerparticipatiebeleid van de gemeente Valkenswaard?	8
3.3	Deelvraag 2a: Hoe wordt burgerparticipatie feitelijk uitgevoerd en toegepast?	11
3.3.1	Kernteam Participatie en Expertisegroep Participatie	11
3.3.2	Toepassing van burgerparticipatie	12
3.4	Deelvraag 2b: Worden alle doelgroepen bereikt?	15
3.5	Deelvraag 3: In hoeverre worden de beoogde effecten met inzet van burgerparticipatie bereikt?	16
4	Inwonerspanel van Valkenswaard	18
4.1.1	Over het inwonerspanel van Valkenswaard	18
4.1.2	Perspectief van inwoners: onderzoek onder het inwonerspanel	19
5	Onderzoek onder inwoners	26
5.1	Verbondenheid	26
5.2	Meedenken met de gemeente	27
5.3	Betrokkenheid	29
5.4	Burgerinitiatieven	33
6	Versterken van het participatiebeleid	34
6.1	A) Burgerparticipatie in het algemeen	34
6.2	B) Het gebruik van de participatiewijzer	35
6.3	C) De meedenkgroep van inwoners	36
6.4	D) Het bereiken van (alle) doelgroepen	36
6.5	E) Het inwonerspanel	36
6.6	Tot slot	37
	Bijlage A . Onderzoeksverantwoording	39
	Bijlage B . Toepassing van burgerparticipatie in de praktijk: casussen	42
	Bijlage C . Uitkomsten vragenlijstonderzoek inwonerspanel	49
	Bijlage D . Uitkomsten vragenlijstonderzoek onder een steekproef van inwoners	52

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Steeds vaker proberen gemeenten hun inwoners actief te betrekken bij wat er speelt in de gemeente en bij de besluitvorming. Dit geldt ook voor de gemeente Valkenswaard. De gemeente Valkenswaard heeft een aantal 'tools' in handen die zij in kan zetten om haar inwoners te betrekken bij vraagstukken van de gemeente. Zo is er sinds het voorjaar van 2022 een inwonerspanel, dat circa zes keer per jaar via een online vragenlijst bevroegd wordt over diverse onderwerpen. Leden van het inwonerspanel worden af en toe ook uitgenodigd voor een bijeenkomst. Het inwonerspanel is deels ter vervanging gekomen van de Adviesraad Sociaal Domein die voor die tijd de gemeenteraad adviseerde over thema's binnen het sociaal domein. Het inwonerspanel wordt echter breder, dus ook voor andere onderwerpen die binnen de gemeente spelen, ingezet. Daarnaast kent de gemeente Valkenswaard een participatiewijzer, een interne versie die is opgesteld voor die is opgesteld voor de raad, het college, de burgemeester en medewerkers en externe versie, die is opgesteld voor inwoners, ondernemers, organisaties en instellingen. In de participatiewijzer staat beschreven welke vormen van participatie er zijn binnen de gemeente, uit welke stappen een participatietraject van de gemeente bestaat, wat de spelregels en de procedures zijn voor burgerinitiatieven en wat de basisuitgangspunten voor burgerparticipatie zijn. De spelregels voor het indienen van een burgerinitiatief zijn ook vastgelegd in de Verordening Burgerinitiatief.

Omdat burgerparticipatie een belangrijke rol speelt in besluitvormingsprocessen van de gemeente en verwacht wordt dat deze rol in de toekomst alleen maar groter wordt, willen de gemeenteraad en de Rekenkamercommissie van Valkenswaard inzicht in hoe het participatieproces in de gemeente Valkenswaard ingericht is, wat de opbrengsten hiervan zijn en wat er met het oog op de toekomst beter kan. Ook wil de Rekenkamercommissie specifiek inzicht krijgen in de werking van het inwonerspanel van de gemeente.

De Rekenkamercommissie van de gemeente Valkenswaard heeft Het PON & Telos gevraagd om deze vragen op te pakken middels een evaluatief onderzoek en de uitkomsten hiervan te verwerken in deze Nota van Bevindingen.

1.2 Doelen, hoofdvraag en deelvragen

Dit onderzoek kent de volgende doelstellingen:

1. Inzicht krijgen in de wijze waarop in gemeente Valkenswaard invulling wordt gegeven aan burgerparticipatie en de resultaten daarvan.
2. Praktische aanbevelingen ontvangen voor de verdere ontwikkeling van burgerparticipatie (zowel voor de verdere ontwikkeling als uitvoering van beleid).
3. Inzicht krijgen in de werking van het inwonerspanel in de gemeente Valkenswaard.

Om deze doelstelling te bereiken heeft de Rekenkamercommissie de volgende hoofdvraag geformuleerd: *Welke lessen kan de gemeente Valkenswaard trekken uit de wijze waarop burgerparticipatie is vormgegeven in de afgelopen 3 jaar?*

Hierbij zijn vijf deelvragen geformuleerd:

1. Wat is het actuele burgerparticipatiebeleid van de gemeente Valkenswaard?
2. Hoe wordt burgerparticipatie feitelijk uitgevoerd en toegepast? Worden alle doelgroepen bereikt?
3. In hoeverre worden de beoogde effecten met inzet van burgerparticipatie bereikt?
4. Wat zijn de actuele ambities en verwachte ontwikkelingen voor de komende jaren en hoe kunnen deze worden versterkt? (inclusief zinvolle lessen uit de praktijk).
5. Hoe werkt het inwonerspanel?

1.3 Methode van onderzoek

Om de verschillende deelvragen en de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden, maken we gebruik van verschillende onderzoeksmethoden. Het evaluatieonderzoek valt uiteen in vier onderzoeksonderdelen. Allereerst is er een literatuurstudie uitgevoerd naar het belang van burgerparticipatie en zijn de door de gemeente aangeleverde (beleids)documenten met betrekking tot het onderwerp burgerparticipatie (waaronder de participatiewijzer) geanalyseerd. Als tweede is er een groepsgesprek gehouden met negen beleidsambtenaren die zich bezighouden met burgerparticipatie. Voorafgaand aan dit gesprek hebben we een korte vragenlijst voorgelegd aan het kernteam Participatie met enkele informerende vragen. Aan de hand van een dialoogzeil gingen zij met elkaar in gesprek over zes onderwerpen die te maken hebben met hoe burgerparticipatie een plek krijgt binnen gemeente Valkenswaard en welke verbetermogelijkheden zij zien. In het derde deel van het onderzoek zijn twee casussen geanalyseerd waarbij inwoners op één of meerdere manieren hebben geparticipeerd, om zo de werking van het participatiebeleid op basis van praktijkcasussen te analyseren. Ten slotte hebben we inwoners op twee manieren bevestigd. We hebben eerst onderzoek gedaan onder de leden van het inwonerspanel van gemeente Valkenswaard. Via een online vragenlijst zijn zij gevraagd naar hoe zij participatie(mogelijkheden) én de werking van het inwonerspanel aan zich ervaren. Daarnaast hebben we een aanvullend vragenlijstonderzoek uitgezet onder een steekproef van 3.000 inwoners uit Valkenswaard.

Een uitgebreide onderzoeksverantwoording is opgenomen in Bijlage 1.

1.4 Leeswijzer

Deze Nota van Bevindingen is opgesteld langs de lijnen van de vijf deelvragen die in dit onderzoek centraal staan. Dat betekent dat de verkregen informatie door middel van de verschillende onderzoeksmethodieken per deelvraag worden toegepast. In hoofdstuk 2 ‘Burgerparticipatie’ duiden we het theoretische concept en belangrijke voorwaarden van burgerparticipatie. In hoofdstuk 3 behandelen we het participatiebeleid van de gemeente Valkenswaard en hoe dit beleid wordt uitgevoerd en toegepast in de praktijk (deelvragen 1, 2 en 3). Hoofdstuk 4 behandelt het inwonerspanel van de gemeente Valkenswaard. We staan stil bij zowel de werking van het panel (deelvraag 5) en geven daarnaast enkele resultaten van het onderzoek onder het inwonerspanel weer. Vervolgens hebben we ook een steekproefonderzoek uitgevoerd onder inwoners uit Valkenswaard, waarin we verschillende vragen over participatie aan hen hebben gesteld. De resultaten hiervan zijn terug te vinden in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 – tot slot – behandelen we reflecties op en kijken we naar mogelijkheden tot versterken van het participatiebeleid in de gemeente (deelvraag 4).

In bijlage A is de onderzoeksverantwoording van de verschillende onderzoeksonderdelen terug te vinden. Bijlage B geeft een verdieping van twee praktijkcasussen, waarvoor we naar de werking van het participatiebeleid hebben gekeken. In bijlage C zijn de uitkomsten van het inwonerspanelonderzoek terug te vinden in een tabellenrapportage. Tot slot geeft bijlage D de resultaten van het steekproefonderzoek weer in een tabellenrapport.

2 Burgerparticipatie

Definitie van burgerparticipatie

Onder burgerparticipatie verstaan we: *'Het betrekken van burgers in het algemeen of belanghebbenden in het bijzonder bij gemeentelijk beleid'* (Helden et al., 2009).

In de literatuur worden over het algemeen twee vormen van burgerparticipatie onderscheiden; beleidsbeïnvloedende burgerparticipatie en zelfredzame burgerparticipatie (Van Houwelingen et al., 2014). Bij de eerste vorm kunnen bewoners zelf invloed uitoefenen op het beleid van de gemeente, door te stemmen, lobbyen of door gebruik te maken van inspraak en medezeggenschap. Zelfredzame burgerparticipatie gaat over de vormen van participatie waarbij men zelf aan de slag gaat, zoals het schoonmaken van de buurt of het draaiende houden van voorzieningen.

In de participatiewijzer voor raad, burgemeester, college en medewerkers (interne participatiewijzer) van de gemeente Valkenswaard (vastgesteld op 15 december 2020) wordt gesproken over participatie *"wanneer het gaat over initiatieven en samenwerking tussen overheid en inwoners, gericht op het creëren van meerwaarde voor de samenleving"*. Binnen dit begrip wordt er onderscheid gemaakt tussen burgerparticipatie en overheidsparticipatie. Bij burgerparticipatie (de gemeente aan zet) informeert en raadpleegt de gemeente haar inwoners, laat hen meebeslissen of gaat een coproductie met ze aan. Bij overheidsparticipatie (de inwoner aan zet) komt het initiatief vanuit de inwoners. De overheid participeert door te ondersteunen, stimuleren, ruimte te bieden en te faciliteren.

In het Participatiebeleid Omgevingswet van de gemeente Valkenswaard (versie 1.0, d.d. 21 oktober 2022) wordt de conceptualisering van participatie vanuit de Omgevingswet gehanteerd: *'Het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden (burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen) bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit'*.

Belang van burgerparticipatie

Het laten participeren van inwoners kan verschillende doelen dienen. Allereerst is burgerparticipatie vanwege normatieve redenen belangrijk, omdat elke burger het recht heeft om zijn of haar mening te laten horen en invloed uit te oefenen op beslissingen die op hen van invloed (kunnen) zijn. Het vertrouwen in het beleid van gemeenten wordt veelal vergroot wanneer inwoners mogen meedenken en meepraten, en vooral wanneer ze echte zeggenschap en een breed mandaat hebben. Ten tweede zorgt burgerparticipatie voor een effectieve en efficiënte besluitvorming; tegengeluiden komen vroegtijdig aan bod en worden gehoord en besproken, waardoor er tijdens implementatie minder kans is op conflicten en weerstand. Tot slot kan burgerparticipatie de kwaliteit van het besluit verbeteren. Betrokkenen, ofwel de mensen op wie het beleid invloed heeft, voelen verbondenheid met de lokale context en zijn vaak experts in hun eigen omgeving. Zij weten wat er speelt en welke invloed bepaalde keuzes hebben op (de kwaliteit van) hun dagelijkse leven. Wanneer meerdere belanghebbenden samen tot een beslissing komen, ontstaat er

veelal een overstijgend en beter inzicht omdat er een uitwisseling is van verschillende ervaringen en perspectieven (Kennisknooppunt Participatie, 2020).

Beroep op zelfredzaamheid en vertrouwen van mensen

Op allerlei terreinen verwacht de overheid steeds meer eigen verantwoordelijkheid, participatie en aanpassingsvermogen van inwoners. Echter, de aannames over wat inwoners allemaal wel en niet zullen of kunnen doen, kloppen niet altijd of blijken onrealistisch (SCP 2022; Veldheer et al. 2012). Als de overheid de situatie van inwoners niet begrijpt, is beleid niet alleen ineffectief, maar kunnen gekozen oplossingen niet werken of zelfs problemen vergroten (Putters, K., 2022). Veel politieke en beleidskeuzes raken aan het persoonlijke leven van mensen en wanneer zij hierbij betrokken worden, kan dit zorgen voor meer begrip van de uitkomsten (Geurkink et al., 2023). Het is daarom cruciaal dat een overheid inwoners betreft, zowel bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van beleid.

Uit onderzoek blijkt dat vertrouwen hierbij een rol speelt en samenhangt met de wil om te participeren. Wanneer mensen een groter vertrouwen hebben in de overheid hebben ze ook meer vertrouwen dat het zinvol is om te participeren. Vertrouwen heeft een wisselwerking met sociale samenhang (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010; Blanken et al., 2021). Vertrouwen is voorwaardelijk voor het aangaan van verbindingen en voor participatie. Tegelijkertijd draagt verbinding maken met anderen en participeren in sociale netwerken en gemeenschappen bij aan het vertrouwen van mensen.

Behoefte aan participatie: vier typen mensen

De vraag blijft natuurlijk wel op welke wijzen inwoners betrokken willen en kunnen worden. Inwoners zijn nu eenmaal niet hetzelfde en hebben verschillende behoeften en mogelijkheden. Daarom is het relevant om meer zicht te hebben op verschillende type inwoners. De aandacht voor realistische mensbeelden bij beleid en bestuur, alsook het funderen van de beleidsvorming met gedragsinzichten, is de afgelopen jaren sterk gegroeid¹. Een belangrijke eerste aanbeveling die in dat kader gedaan wordt, is het bewust en expliciet maken van mensbeelden (Gebhardt & Feijten, 2022; Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving, 2021). Dit vergt van bestuurders en beleidmakers dat zij reflecteren op hun eigen positie en ideeën, in relatie tot de context waarin zij werken. Het is van belang dat er bewustwording ontstaat van mogelijke stereotypering of ongefundeerde aannames over welke mensen al dan niet zullen meebewegen met de veranderingen waar we als samenleving voor staan.

Om het proces van bewustwording te ondersteunen en om de dialoog over verwachtingen ten aanzien van gedragsveranderingen te faciliteren, heeft Het PON & Telos in 2023 een typologie gemaakt naar hoe mensen in de basis omgaan met veranderingen (zie figuur 1).² Het is zinvol voor gemeenten om zicht te hebben op verschillende typen inwoners en afhankelijk van het onderwerp verschillende participatievormen (zowel offline als online) aan te bieden die afgestemd zijn op de wensen en mogelijkheden van inwoners.

---

¹ Denk aan ontstaan van nieuwe gedragswetenschappelijke onderzoeksvelden zoals behavioural public administration en behavioural public policy, of de inzet van behavioural insights teams op ministeries (BIN NL, 2021)

² Daartoe hebben we een doelgroepsegmentatie verricht via een clusteranalyse op twee houdingskenmerken van mensen, te weten redzaamheid en veranderingsbereidheid.

Figuur 1. Verandertypologie

STANDVASTIGE REDZAME

Mensen binnen dit type zijn niet veranderingsbereid, maar wel redzaam. Ze doen dingen liever op de manier waarop ze het altijd gedaan hebben en houden niet van verandering. Als het lukt om ze te verleiden (nudging) tot de verandering, dan zijn ze redzaam genoeg om in beweging te komen. Deze groep heeft een gemotiveerd duwtje in de rug nodig om mee te krijgen in gewenste veranderingen.

REDZAME BEWEGER

Mensen binnen dit type zijn veranderingsbereid en redzaam. Ze zien veranderingen als uitdaging om in beweging te komen, zijn in staat om dat zelfstandig te doen en zich aan te passen aan nieuwe situaties. Deze groep vraagt over het algemeen weinig aandacht om mee te krijgen in gewenste veranderingen. Tegelijkertijd kan de vooruitstrevendheid van deze groep vragen om meer experimenteer-ruimte binnen het systeem.

STANDVASTIGE AFHANKELIJKE

Mensen binnen dit type zijn niet veranderingsbereid en niet redzaam. Dit betekent dat ze echt hulp nodig hebben voordat zij in beweging komen. Men moet naar ze toe komen, ze overtuigen en ondersteunen in de verandering. Voor deze groep is het daarom erg belangrijk om aan te sluiten bij hetgeen zij nodig hebben om in beweging te komen.

AFHANKELIJKE BEWEGER

Mensen binnen dit type zijn veranderingsbereid, maar niet redzaam. Ze willen wel graag meebewegen met veranderingen, maar zijn onvoldoende in staat om dit zelfstandig te doen. Deze groep is makkelijk te motiveren om in beweging te komen, maar heeft op diverse manieren steun nodig om dat te realiseren.

3 Participatiebeleid gemeente Valkenswaard

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat (de uitvoering van) het participatiebeleid van de gemeente Valkenswaard centraal. Allereerst bespreken we het actuele burgerparticipatiebeleid van de gemeente. Welke ‘tools’ zijn er voorhanden binnen de gemeente en wat zijn de achterliggende gedachten bij deze tools (deelvraag 1). Daarna gaan we in op de feitelijke uitvoering en toepassing van burgerparticipatie in de gemeente Valkenswaard en analyseren we in welke mate alle doelgroepen worden bereikt (deelvraag 2). Tot slot beschrijven we in dit hoofdstuk in hoeverre beoogde effecten met burgerparticipatie worden bereikt (deelvraag 3).

3.2 Deelvraag 1: Wat is het actuele burgerparticipatiebeleid van de gemeente Valkenswaard?

Het beleid rondom burgerparticipatie is binnen de gemeente Valkenswaard op verschillende manieren vormgegeven. Als we in de beleidsdocumenten van de gemeente duiken die handelen over burgerparticipatie, dan zien we dat er drie documenten zijn vastgesteld waarin het participatiebeleid van de gemeente Valkenswaard is verankerd:

- Verordening op het Burgerinitiatief gemeente Valkenswaard (2008, herzien in 2020).
- Participatiewijzer.
- Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard 2022.

Verordening op het Burgerinitiatief Valkenswaard (2020)

Burgerparticipatie wordt als een groot goed gezien dat de gemeente Valkenswaard graag stimuleert. De Verordening Burgerinitiatief regelt de procedure, het draagvlak en de terugkoppeling. Al sinds mei 2008 geldt in de gemeente de *Verordening op het Burgerinitiatief 2008*. Deze verordening is in het voorjaar van 2020 ingetrokken en vervangen door de *Verordening op het Burgerinitiatief Gemeente Valkenswaard 2020*, waar een aantal wijzigingen in zijn doorgevoerd ten opzichte van de verordening uit 2008.

De grootste wijziging ten opzichte van de eerdere verordening is dat als een burgerinitiatief een grotere impact heeft op de omgeving het belangrijker wordt dat een grotere groep inwoners het burgerinitiatief ondersteunt. Zo moeten er bij een burgerinitiatief dat een wijkgericht karakter heeft meer ondersteunende handtekeningen van inwoners overlegd worden dan bij een initiatief dat gericht is op een buurt. Bij een gemeentebreed initiatief moeten meer ondersteunende handtekeningen overlegd worden dan bij een wijkgericht initiatief. Het doel hiervan is dat het beoogde initiatief getoetst is bij voldoende inwoners, al

blijft de waarde van het ingediende voorstel uiteraard leidend. De gemeenteraad bepaalt of een initiatief wel of geen gemeentebreed karakter kent.

Een initiatief moet duidelijk en concreet omschreven worden, evenals de kosten die ermee gemoeid zijn, de locatie(s) die het betreft, de tijdsduur van het initiatief en de vormgeving ervan (als het gaat om een bouwkundige constructie). Dit is expliciet in de herziene versie van de verordening opgenomen omdat bij een eerder burgerinitiatief (Muziekkiosk op de Markt in Valkenswaard) onduidelijkheid was ontstaan onder de steunbetogers over de locatie van het burgerinitiatief.³ Ook is de procedure voor indiening aangescherpt. Eerder had de gemeenteraad enkel adviesrecht en lag de besluitvorming bij het college van burgemeester en wethouders. In de nieuwe procedure behandelt de raad het betreffende initiatief en, indien het een gemeentebreed karakter kent, wordt het initiatief vervolgens voorgelegd aan het college van B&W. Na behandeling legt het college van B&W het voorstel met een advies ter besluitvorming voor aan de raad. De initiatiefnemer wordt tijdens een raadsvergadering (of commissievergadering) uitgenodigd om het initiatief toe te lichten. De gemeenteraad beslist uiteindelijk of het initiatief doorgang kan krijgen of niet. Daarnaast kende de vorige verordening geen terugkoppelplicht richting inwoners over de burgerinitiatieven in het algemeen. In het raadsvoorstel staat dat de terugkoppelplicht opgenomen kan worden in het burgerjaarverslag. In de verordening van 2020 staat in artikel 7 dat de burgemeester er voor kan kiezen om het verslag over burgerinitiatieven op te nemen in het financieel jaarverslag.

Participatiewijzer

In de participatiewijzer zijn de uitgangspunten van afspraken rondom participatie uitgewerkt. De wijzer is enerzijds gericht op het vormgeven van een participatietraject en anderzijds op de regels omtrent het indienen van een burgerinitiatief. Dit tweede onderdeel vloeit voort uit de Verordening op het Burgerinitiatief gemeente Valkenswaard 2020. Op 15 oktober 2020 heeft de gemeenteraad twee participatiewijzers vastgesteld; één voor intern gebruik en één voor extern gebruik.⁴ Te weten; de participatiewijzer voor raad, burgemeester, college en medewerkers en de participatiewijzer voor inwoners, ondernemers, organisaties en instellingen.

In de interne participatiewijzer wordt gesproken over de eerder besproken definities burgerparticipatie⁵ en overheidsparticipatie⁶. In de Toekomstvisie 2040 is de strategische keuze gemaakt om niet alleen in te zetten op burgerparticipatie, maar ook op overheidsparticipatie. In het beleidsdocument is opgenomen dat een voorwaarde voor succesvolle burgerparticipatie is dat er een eenduidig wordt gedacht en gesproken over de keuze voor een bepaalde aanpak. Om dit te bewerkstelligen kent het document een aantal stappen die doorlopen dienen te worden. De eerste stap kent een aantal vragen die beleidsmedewerkers kunnen stellen om te inventariseren of en op welke manier inwoners

---

³ Zie voor de hele verordening: Verordening op het Burgerinitiatief gemeente Valkenswaard 2020.

⁴ Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard 2022, versie oktober 2022.

⁵ De gemeente informeert, raadpleegt en adviseert haar inwoners, laat hen meebeslissen of gaat een coproductie met hen aan.

⁶ Het initiatief komt vanuit de inwoners. De overheid participeert door te ondersteunen, stimuleren, ruimte te bieden en te faciliteren.

betrokken kunnen worden. Wanneer een bepaald onderwerp zich leent voor een intensieve vorm van participatie (anders dan informeren; de minst intensieve vorm) moet er een participatievoorstel te worden opgesteld, dat voorgelegd dient te worden aan het college. Afhankelijk van het mandaat en de politieke gevoeligheid gaat het voorstel naar het college of de raad. In het voorstel zijn het doel, de belanghebbenden en de kaders waarin het project plaatsvindt opgenomen. Keuzes dienen gemotiveerd te zijn, wanneer en hoe de belanghebbenden hun inbreng kunnen leveren moet gespecificeerd zijn en er dient te worden toegelicht hoe communicatie plaatsvindt. Ook bij deze stap zijn vragen uitgewerkt die helpen om het voorstel vorm te geven. Hierna wordt het participatietraject uitgevoerd en een eindverslag gemaakt en aangeboden. Tot slot wordt het participatietraject geëvalueerd.

In de participatiewijzer zijn de verschillende niveaus van participatie middels de participatieladder beschreven (informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en meebeslissen) en zijn spelregels uitgewerkt. Daarbij kent de wijzer een afsprakenkader waarin uitgangspunten rondom burgerparticipatie zijn uitgewerkt.

De participatiewijzer kent de volgende uitgangspunten:

- De gemeente betreft zoveel mogelijk partijen die input leveren voor een beter product.
- De gemeente heeft oog voor het algemeen belang, niet iedereen kan zijn zin krijgen.
- Kaders, rollen en verantwoordelijkheden zijn vooraf helder en vastgelegd.
- De gemeente verstrekt tijdig informatie en koppelt altijd iets terug aan deelnemers.
- Iedereen mag mee doen: participatie is vrijwillig, maar niet vrijblijvend.

In de externe participatiewijzer zijn dezelfde uitgangspunten opgenomen. De informatie is bondiger omschreven dan de interne variant en bevat enkel informatie die relevant is voor de doelgroep; inwoners, ondernemers, instellingen en organisaties.

Participatiebeleid Omgevingswet Valkenswaard 2022

Het opstellen van een participatiebeleid is een verplichting vanuit de Omgevingswet. Gemeente Valkenswaard heeft voor het intreden van de Omgevingswet de beleidsnota *Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard* in november 2022 vastgesteld. Het besluit is genomen op 15 december 2022, maar treedt in werking op de dag waarop de Omgevingswet in werking treedt, oftewel op 1 januari 2024. De Omgevingswet verplicht participatie alleen voor het fysieke domein. Gemeente Valkenswaard vat participatie breder op en bundelt zowel de ervaringen vanuit het fysieke als het sociale domein.

In de beleidsnotitie zijn verschillende beleidslijnen opgenomen, voor iedere rol die de gemeente kan spelen bij een participatietraject. Er worden vier rollen onderscheiden; 1. De gemeente als initiatiefnemer, 2. De gemeente als bevoegd vergunningverlener, 3. De gemeente als participant, 4. De gemeente heeft geen rol. De beleidsnota en de bijbehorende Handreiking Participatie, waarin tips voor initiatiefnemers zijn opgenomen

om op een effectieve manier met de omgeving kan worden geparticipeerd, sluiten aan bij de eerder vastgestelde participatiewijzer(s).

Op 26 oktober 2023 is het wetsvoorstel *Versterking participatie op decentraal niveau* aangenomen door de Tweede Kamer.⁷ Dit voorstel breidt de reikwijdte van de inspraakverordening uit, waardoor inwoners ook betrokken kunnen worden bij de uitvoering en evaluatie van beleid en niet alleen bij de voorbereiding daarvan. Hiermee wil de regering burgerparticipatie versterken. Als dit wetsvoorstel door de Eerste Kamer wordt aangenomen zal iedere gemeente een participatieverordening moeten opstellen. De gemeente Valkenswaard zal het huidige beleid dan moeten verbreden, onder andere met het uitdaagrecht.

3.3 Deelvraag 2a: Hoe wordt burgerparticipatie feitelijk uitgevoerd en toegepast?

Perspectief van beleidsambtenaren

Om inzicht te krijgen in de feitelijke uitvoering en toepassing van burgerparticipatie in de gemeente Valkenswaard hebben we de ambtelijke organisatie bevraagd via een groepsgesprek. Het kernteam Participatie was hierbij aangesloten, samen met een aantal andere beleidsambtenaren die zich in hun dagelijks werk veel met (burger)participatie bezighouden. Voorafgaand aan dit groepsgesprek heeft het kernteam Participatie een korte vragenlijst ingevuld met vragen die betrekking hebben over de uitvoering van burgerparticipatie binnen de gemeente Valkenswaard.

3.3.1 Kernteam Participatie en Expertisegroep Participatie

In principe hebben nagenoeg alle medewerkers van de gemeentelijke organisatie in meer of mindere mate te maken met participatie. De ambtelijke organisatie kent een kernteam Participatie en een expertisegroep participatie. Het kernteam Participatie bestaat uit een strategisch adviseur, omgevingsmanager, communicatieadviseur, wijkcoördinator en teamcoördinator sociaal beleid. De expertisegroep participatie is eind 2022 éénmaal bij elkaar gekomen en bestond uit vertegenwoordigers van diverse teams. Inmiddels is een deel van de medewerkers niet meer in dienst en heeft de expertisegroep een nieuwe start nodig. Zowel het kernteam Participatie als de expertisegroep participatie zijn informeel georganiseerd. Men is hierbij aangesloten vanuit eigen wil en interesse. Het kernteam Participatie heeft zich vanaf de start in 2022 gericht op acties rond het inwonerspanel en het uitwerken van een plan van aanpak om participatie structureel te borgen. Zij zijn in hun werk zowel proactief als reactief; nemen zelf initiatieven, maar collega's kunnen ook bij hen aankloppen om met hen mee te denken. Doordat deze structuur niet formeel is georganiseerd, is de tijd die het kernteam Participatie hiervoor in kan zetten beperkt. Dit heeft als gevolg dat werkzaamheden vooral ad hoc worden opgepakt en niet structureel belegd zijn. Ten tijde van dit onderzoek is een aanvraag ingediend om een kwartiermaker Participatie aan te stellen. De werkzaamheden die nodig zijn om participatie goed te borgen binnen de organisatie worden op deze manier bij iemand belegd die daar ook de tijd voor krijgt. Er is om capaciteit en om een ambtelijk opdrachtgever gevraagd.

---

⁷ https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/36210_wet_versterking_participatie

3.3.2 Toepassing van burgerparticipatie

Zoals in de participatiewijzer van gemeente Valkenswaard is beschreven, vindt de gemeente het belangrijk om te weten welke ideeën inwoners, ondernemers en organisaties hebben over ontwikkelingen in de gemeente. Participatie is een middel om met elkaar in gesprek te gaan en input op te halen voor een beter product. Een participatietraject kan op allerlei manieren worden vormgegeven. De gemeente Valkenswaard heeft verschillende ‘tools’ en methoden tot haar beschikking die zij toepast om inwoners te betrekken.

Om zicht te krijgen op de uitvoering en toepassing van burgerparticipatie hebben we ervoor gekozen om in het groepsgesprek de volgende zes onderwerpen te bespreken:

- Burgerparticipatie in het algemeen.
- Het gebruik van de participatiewijzer(s).
- De meedenkgroep van inwoners.
- Het bereiken van (alle) doelgroepen.
- De inzet en uitkomsten van het inwonerspanel.
- De bijeenkomsten van het inwonerspanel.

In onderstaande paragrafen gaan we in op de opbrengst van het groepsgesprek.

Burgerparticipatie in het algemeen

Tijdens het groepsgesprek met beleidsambtenaren hebben we ten eerste opgehaald wat goed gaat als het gaat om de uitvoering van burgerparticipatie in het algemeen en waar verbeteringen mogelijk zijn. Beleidsambtenaren hebben de indruk dat er binnen de gemeente Valkenswaard over het algemeen veel aan burgerparticipatie wordt gedaan. Er zijn veel participatietrajecten, zowel in het fysieke als sociale domein. Het nut en de meerwaarde van (burger)participatie wordt steeds beter gezien en ingebed in de organisatie. Zowel medewerkers van de ambtelijke organisatie als inwoners en wijkcommissies worden als betrokken ervaren.

Alhoewel het nut en de meerwaarde van burgerparticipatie steeds beter worden ingebed binnen de organisatie, ontbreekt het op dit moment aan een eenduidige werkwijze om participatie vorm te geven. Participatie is niet op een gestructureerde wijze ingebed in de organisatie. De participatiewijzer(s) worden niet gebruikt. Er gebeurt veel op het gebied van participatie, maar iedereen doet dit op zijn eigen manier. De gesproken beleidsambtenaren hebben de behoefte om zaken meer te structureren, van elkaar te kunnen leren en kennis samen te brengen.

Het blijft daarbij wel belangrijk dat maatwerk altijd het uitgangspunt is. De processen lopen binnen het fysieke domein ook anders dan binnen het sociale domein. Per vraag, opdracht of initiatief zou gekeken moeten worden naar wat nodig is en op welke manier participatie kan worden ingezet om tot een beter product te komen. Gezamenlijk gedragen richtlijnen kunnen daar wel bij helpen. De gesproken beleidsambtenaren geven daarbij ook aan dat het fysieke en sociale domein nog meer van elkaar kunnen leren en vaker integraal kunnen samenwerken.

Wanneer processen op een meer gestructureerde manier worden ingericht, is het belangrijk om dit samen met de mensen die de participatie vormgeven, te doen. Dit geldt ook voor de implementatie, bijvoorbeeld door het geven van trainingen aan ambtenaren, en het blijven leren van elkaar door goede voorbeelden en 'bloopers' te delen. Op die manier is de verwachting dat een eenduidige werkwijze beter gedragen en geborgd wordt binnen de organisatie.

Tot slot geeft men als suggestie mee dat het vertrouwen in het nut en de meerwaarde van participatie binnen de organisatie nog meer mag groeien. Het belang van participatie wordt nog niet door iedereen voldoende gedragen. Het uitgangspunt daarbij moet zijn dat je met participatie tot een beter eindresultaat komt en het niet alleen ziet als een noodzakelijke stap in het proces.

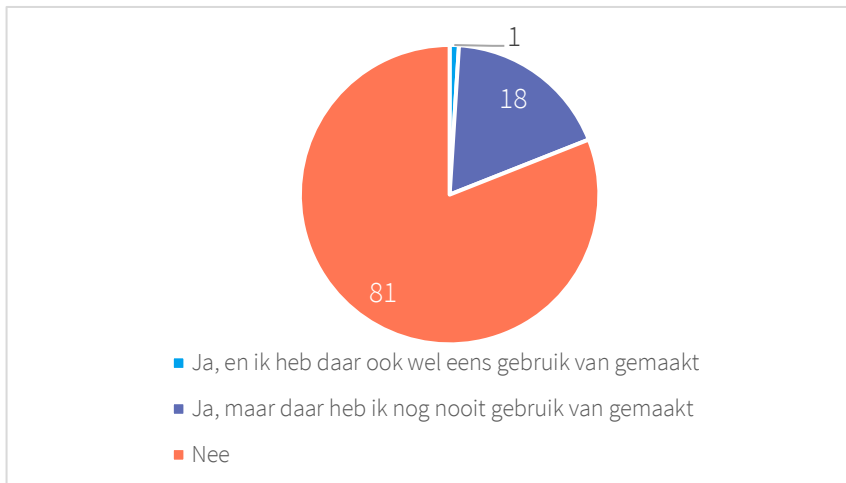
Toepassing participatiewijzer

De (toepassing van de) participatiewijzer was het tweede onderwerp van gesprek bij het groepsgesprek met de beleidsambtenaren. Zij hebben gereflecteerd op wat er goed gaat met het gebruik van de participatiewijzer en wat er beter kan. Ook hebben ze suggesties voor verbetering gegeven.

De participatiewijzer is opgesteld vanuit het programma 'Implementatie Omgevingswet'. De gedachte erachter was om zowel de gemeentelijke organisatie als de inwoners handvatten te bieden voor de wijze waarop participatie vorm kan krijgen. De participatiewijzer is gebaseerd op goede voorbeelden van andere gemeenten, maar is niet in samenspraak met medewerkers van de ambtelijke organisatie tot stand gekomen. De gesproken beleidsambtenaren geven aan dat het opstellen van de participatiewijzer een doel op zich was en deze in de praktijk maar door relatief weinig collega's daadwerkelijk wordt gebruikt. Alhoewel de participatiewijzer als instrument weinig wordt gebruikt, past men de uitgangspunten van de participatiewijzer wel toe bij het vormgeven van participatieprocessen. De participatieladder vormt het uitgangspunt om te kijken naar wat nodig is. Iedere vraag is maatwerk.

Op basis van het groepsgesprek kunnen we constateren dat de participatiewijzer niet eenduidig gebruikt wordt binnen de gemeentelijke organisatie. De participatiewijzer wordt niet breed gedragen in de organisatie en is niet bij iedereen bekend, zowel binnen de gemeentelijke organisatie als bij de inwoners. Dat blijkt ook als we het aan de inwoners zelf vragen: ruim 80% van de inwoners is niet bekend met de participatiewijzer van gemeente Valkenswaard (zie figuur 2). Meer informatie over het onderzoek onder inwoners leest u terug in hoofdstuk 5.

De participatiewijzer is terug te vinden op de gemeentelijke website, maar hier is niet door middel van bijvoorbeeld een campagne over gecommuniceerd. De participatiewijzer is wel tijdens informatiebijeenkomsten en een workshop in het voorjaar van 2023 onder de aandacht gebracht van professionele initiatiefnemers.

Figuur 2 Bent u bekend met de participatiewijzer van de gemeente Valkenswaard? (% / n = 525)

Een andere ‘tool’ die door beleidsambtenaren gebruikt wordt bij het vormgeven van een participatieproces is de communicatiecoach. Deze bevat een aantal vragen met betrekking tot participatie die collega’s helpt met de toepassing van participatie. De inhoud van de vragen vormen eventueel input voor een adviesgesprek met een communicatieadviseur.

Meedenkgroep van inwoners

Een derde onderwerp dat tijdens het groepsgesprek aan bod is gekomen, is de meedenkgroep van inwoners. Deze meedenkgroep is opgericht in het voorjaar van 2023 en heeft als doel om inwoners te betrekken bij het opstellen van het nieuwe beleidskader sociaal domein.

Deze meedenkgroep komt sinds april 2023 af en toe bijeen. De bijeenkomsten voor de meedenkgroep worden voorbereid door de projectleider beleidskader sociaal domein en door een lid uit het kernteam Participatie. Om leden voor deze meedenkgroep te werven is er allereerst onder het inwonerspanel een uitvraag gedaan of inwoners zouden willen meedenken. Op basis van de aanmeldingen is een selectie gemaakt van 10 tot 12 inwoners. Het oorspronkelijke plan was om het beleidskader sociaal domein in december 2023 gereed te hebben. Inmiddels is duidelijk geworden dat hier toch nog wat meer tijd voor nodig is omdat de gemeente een bijeenkomst wil organiseren met betrokken partners en meerdere inwoners.⁸

Het is de eerste keer dat met een dergelijke meedenkgroep gewerkt wordt in de gemeente. De inzet en opbrengst van de meedenkgroep wordt door de gesproken beleidsambtenaren als positief ervaren. De bijdragen die inwoners leveren zijn constructief. Men is deskundig en betrokken op het thema. Het organiseren, voorbereiden en bijwonen van de bijeenkomsten met de meedenkgroep worden op dit moment door de gesproken

⁸ De meedenkgroep is in januari 2024 nog eenmaal bijeengekomen en betrokken bij het onderwerp. Daarna is de groep met wederzijds goedvinden opgeheven omdat het nieuwe beleidskader de gemeentelijke wegen in ging. Het beleidskader Sociaal Domein is op 21 maart 2024 door de gemeenteraad vastgesteld.

beleidsambtenaren als intensief ervaren. Er zou bij een eventueel vervolg in de vorm van een nieuwe meedenkgroep gekeken kunnen worden of dit op een andere manier vormgegeven kan worden.

Tot slot geven de gesproken beleidsambtenaren aan dat het soms een uitdaging is om vanuit de persoonlijke gesprekken de vertaalslag te maken naar beleid waarbij het algemeen belang het uitgangspunt is. Daarbij is ook genoemd dat niet alle beleidsstukken geschikt zijn voor participatie. Het is belangrijk dat er goed gekeken wordt of, wanneer en hoe participatie in een bepaalde fase van beleidsontwikkeling kan worden vormgegeven.

3.4 Deelvraag 2b: Worden alle doelgroepen bereikt?

Om deelvraag 2b te beantwoorden, hebben we het onderwerp ‘bereiken van (alle) doelgroepen’ ook aan bod laten komen in het groepsgesprek met beleidsambtenaren. We hebben hen gevraagd wat er op dit moment goed en minder goed gaat bij het bereiken van de verschillende doelgroepen in de gemeente en wat suggesties zijn vanuit hen om dit anders te doen.

Allereerst geven de gesproken beleidsambtenaren aan dat zij zich ervan bewust zijn dat er verschillende doelgroepen in de gemeente zijn en dat ze naar eigen zeggen stappen zetten om verschillende doelgroepen te betrekken. Via verschillende vormen, zoals het meedenken van beleid en het toetsen ervan middels inspraak en creatievere manieren, proberen ze verschillende doelgroepen te betrekken. Daarbij komt dat de gesproken beleidsambtenaren naar eigen zeggen een goed netwerk hebben van externe stakeholders, zoals verenigingen en belangengroepen, in de gemeente die hen in contact kunnen brengen met verschillende type inwoners. Omdat de gemeente Valkenswaard werkt met een infrastructuur van wijkcommissies, hebben ze ook via deze weg verschillende doelgroepen in beeld. Volgens de gesproken beleidsambtenaren hebben ze goed in beeld waarvoor ze verschillende doelgroepen kunnen benaderen en wat zij kunnen verwachten van verschillende type inwoners als het aankomt op participatie. Zoals we in hoofdstuk 2 hebben beschreven, is het belangrijk om als gemeente regelmatig na te gaan hoeverre die beelden en verwachtingen over inwoners (nog) kloppen. Toch constateren de gesproken beleidsambtenaren ook dat zij niet alle doelgroepen bereiken en dat ook integrerend werken een aandachtspunt blijft. Het lukt op dit moment bijvoorbeeld minder goed om de koppeling te maken tussen vraagstukken uit het sociale en het fysieke domein.

Een ander genoemd aandachtspunt is het betrekken van en een stem geven aan het ‘stille midden’. Dit is de groep inwoners die zich niet uitspreekt en vaak omringd wordt door standpunten die steeds extremer worden (= polarisatie).⁹ Tot slot geven de gesproken beleidsambtenaren aan dat de gemeenteraad in hun optiek regelmatig gevoelig is voor cliëntalisme. Hiermee wordt bedoeld dat de gemeenteraad gevoelig is voor het verhaal van individuen en daarmee soms het algemene belang uit het oog verliest.

---

⁹ Day, M. & Derix, G. (2021) Het stille midden voorbij. Verwey Jonker Instituut, Utrecht, september 2021.

Een specifieke doelgroep die op dit moment minder goed bereikt wordt is de jeugd. Hieronder vallen zowel jongeren in het algemeen als specifiek jongeren die ervaringsdeskundig zijn in de jeugdzorg. Vooral het bereiken van jeugd en soms ook hun ouders via de reguliere weg (informatieavonden of enquêtes) verloopt lastiger. Via nieuwe routes en intensieve trajecten gaat dit steeds beter. En hier is ook aandacht voor vanuit de gemeente. Ouders zijn wellicht minder goed te bereiken omdat zij minder tijd lijken te hebben.

3.5 Deelvraag 3: In hoeverre worden de beoogde effecten met inzet van burgerparticipatie bereikt?

In de Verordening op het Burgerinitiatief Valkenswaard (2020), in de participatiewijzer en in de beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard zijn geen concrete effecten van de inzet van burgerparticipatie geformuleerd. Om te zien of er impliciete effecten verwacht worden met de inzet van burgerparticipatie vanuit het beleid, hebben we de drie beleidsdocumenten geanalyseerd.

Verordening op het Burgerinitiatief Valkenswaard (2020)

In de herziene versie van de Verordening op het Burgerinitiatief Valkenswaard komen een aantal (impliciete) effecten van de inzet van burgerparticipatie naar voren. Zo lezen we *dat het belangrijkste doel is om meer draagvlak voor burgerinitiatieven met een grotere impact en besluitvorming in de gemeenteraad op een burgerinitiatief met een gemeentebreed karakter [te creëren].* Er zijn met ingang van de herziene versie meer ondersteunende handtekeningen nodig om een burgerinitiatief te laten behandelen in de gemeenteraad. Het beoogde effect is dat er hierdoor meer draagvlak is vanuit de inwoners voor een burgerinitiatief. Verder is er een concrete beschrijving nodig van het initiatief. Het beoogde effect hiervan is dat inwoners die een steunverklaring ondertekenen goed geïnformeerd zijn over waar zij hun steun aan verlenen. In de verordening zijn een aantal zaken opgenomen die hierover helderheid moeten verschaffen.

In de casus van het brandweermuseum die beschreven is in Bijlage B zien we dat de hierboven beschreven beoogde effecten hiermee bereikt worden (meer handtekeningen, dus meer draagvlak en een duidelijke beschrijving van het initiatief, dus inwoners wisten waar zij hun steun aan betuigden).

Participatiewijzer

In de participatiewijzer komen een aantal impliciete effecten van burgerparticipatie naar voren. Zo lezen we dat de gemeente *het belangrijk vindt te weten welke ideeën inwoners, ondernemers en organisaties hebben over ontwikkelingen in de gemeente.* Burgerparticipatie wordt hiermee dus ingezet om te weten welke plannen inwoners hebben voor de gemeente. Een ander impliciet en hieraan verwant effect is dat de gemeente *graag ziet dat inwoners zich uitgedaagd voelen om met ideeën voor de samenleving te komen.* Het inzetten van burgerparticipatie heeft hier als doel om inwoners te stimuleren om met ideeën of initiatieven te komen om de buurt *duurzamer, groener, gezelliger, mooier of socialer* te maken.

Tot slot wordt in de participatiewijzer aangegeven dat participatie *een middel is om met elkaar input op te halen voor een beter product*.

Alhoewel de participatiewijzer als 'tool' zowel weinig door de ambtelijke organisatie wordt gebruikt en ook niet bekend lijkt te zijn onder inwoners, worden de uitgangspunten wel gebruikt in het vormgeven van participatieprocessen. Door inwoners op verschillende manieren bij onderwerpen te betrekken, bijvoorbeeld door de inzet van het inwonerspanel of de meedenkgroep van inwoners, worden ideeën van inwoners inzichtelijk gemaakt. De mate waarin inwoners zich uitgedaagd voelen om met ideeën of initiatieven te komen om hun buurt duurzamer, groener, gezelliger, mooier of socialer te maken lijkt beperkt. De participatiewijzer blijkt slechts bij een deel van de inwoners bekend te zijn. We hebben inwoners gevraagd in hoeverre zij bekend zijn met de mogelijkheid om een burgerinitiatief in te dienen bij de gemeente Valkenswaard (zie hoofdstuk 5). Hieruit blijkt dat ongeveer de helft van de inwoners (51%) hier niet van op de hoogte is. Door als overheid te luisteren naar inwoners, hen te betrekken en input op te halen voor (nieuw) beleid zal de effectiviteit van beleid vergroot worden. Zoals eerder beschreven in hoofdstuk 2, zal beleid ineffectief zijn wanneer een overheid de situatie van inwoners niet begrijpt (Putters, K., 2022).

Participatiebeleid Omgevingswet Valkenswaard 2022

In het document Participatiebeleid Omgevingswet Valkenswaard 2022 staan geen effecten van burgerparticipatie beschreven. Wel staat er dat *De gemeente altijd de belangen van alle inwoners zal vertegenwoordigen en alle belangen meewegen. Inwoners die meedoen aan participatietrajecten worden zo toch vertegenwoordigd. Het gaat om het tijdig in kaart brengen van alle belangen, doorlopen van een zorgvuldig proces en weloverwogen besluitvorming waar alle belangen worden afgewogen*. Het effect van het inzetten van burgerparticipatie is hier dat besluiten die te maken hebben met de Omgevingswet zorgvuldig(er) genomen worden doordat inwoners hebben kunnen meedenken en meepraten.

Een ander impliciet effect dat wordt benoemd in dit document is dat verwacht wordt dat goede participatie een soepeler proces tot gevolg heeft. Hiertoe zijn een paar uitgangspunten beschreven die een participatieproces in goede banen moet leiden.

Of de (impliciete) effecten van burgerparticipatie zoals die beschreven staan in de participatiewijzer en in het document Participatiebeleid Omgevingswet Valkenswaard 2022 daadwerkelijk bereikt worden is nu nog niet duidelijk. De Omgevingswet is recentelijk van kracht geworden. We hebben geen zicht of de effecten van burgerparticipatie al zichtbaar zijn.

4 Inwonerspanel van Valkenswaard

In het voorjaar van 2022 is de gemeente Valkenswaard gestart met een inwonerspanel. Dit panel is opgericht naar aanleiding van het vertrek van de Adviesraad Sociaal Domein (ASD). Toen de ASD zichzelf ophief in 2020, omdat zij zich onvoldoende gesteund voelde door haar achterban, besloot de gemeente in 2021 dat burgerparticipatie voortaan een meer integrale vorm moest hebben en niet meer alleen gericht moest zijn op het sociale domein. Dit leidde tot de oprichting van het inwonerspanel. Dit hoofdstuk gaat in op de werking van dit panel en eveneens bespreken we in dit hoofdstuk de resultaten van het onderzoek dat we onder het inwonerspanel hebben uitgezet rondom burgerparticipatie.

4.1.1 Over het inwonerspanel van Valkenswaard

Samenstelling en werving

Het panel bestaat uit 350 deelnemers.¹⁰ Vrouwen zijn in de meerderheid en de meeste deelnemers zijn 40+. Zoals we vaker zien bij panels, zijn deelnemers tussen de 18 en 40 jaar ondervertegenwoordigd. Alle wijken en dorpskernen van de gemeente zijn vertegenwoordigd. Op dit moment heeft het inwonerspanel te weinig leden en is het panel niet representatief om op basis van onderzoeken onder het panel betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de inwoners van Valkenswaard. De resultaten van de onderzoeken onder het inwonerpanel dienen dus als indicatief gebruikt te worden.

Het kernteam Participatie coördineert de inzet van het panel. Dit kernteam houdt het panel samen met de ondersteuning van de afdeling communicatie up-to-date. In maart 2022 is gestart met de werving voor het inwonerspanel. Er zijn flyers ingezet (die in maart 2022 verspreid werden via centrale punten in de gemeente en eveneens via de stemlokalen). Wanneer relevant wordt er verwezen naar het panel en wordt de mogelijkheid benoemd om hiervan lid te worden. Inwoners kunnen zich via een online aanmeldingsformulier op de website van de gemeente Valkenswaard aanmelden door hun naam, e-mailadres, telefoonnummer en een aantal achtergrondgegevens (geboortjaar, leeftijd en woonwijk) in te vullen. Aan- en afmeldingen worden door het kernteam bijgehouden en verwerkt ten behoeve van het uitsturen van vragenlijsten.

Sinds de start van het inwonerspanel zijn er slechts weinig leden wie hun lidmaatschap hebben opgezegd. Het aantal nieuwe aanmeldingen per maand fluctueert.

Onderwerpen voor het inwonerspanel

Bij het bepalen welke onderwerpen aan het inwonerspanel worden voorgelegd doet het kernteam Participatie een oproep via het interne intranet of stuurt zij een e-mail aan collega's om te vragen of zij nog suggesties hebben voor onderwerpen. Collega's brengen soms zelf ook een onderwerp in. Het kernteam Participatie bepaalt of het onderwerp geschikt is en er een vragenlijst uitgezet kan worden. De afdeling Communicatie adviseert over de formulering en het soort vragen, afhankelijk van het doel van het onderzoek. Het

---

¹⁰ Aanvulling april 2024: vanwege dit onderzoek en de actieve vraag die via de steekproef is voorgelegd of inwoners lid van het panel wilden worden zijn er op dit moment ongeveer 525 panelleden.

kernteam houdt rekening met een goede spreiding en het aantal vragenlijsten per jaar, zodat er niet teveel vragenlijsten op elkaar volgen en er voldoende tijd tussen zit.

Onderzoeken onder het inwonerspanel

De ambitie is om de leden van het inwonerspanel zo'n zes keer per jaar een vragenlijst voor te leggen. Sinds de oprichting van het inwonerspanel (2022) zijn vier onderzoeken gedaan onder het inwonerspanel, te weten¹¹:

- Vragenlijst over deelmobiliteit (juni 2022) (136 compleet ingevulde vragenlijsten).
- Vragenlijst over Samen Valkenswaardig festival (november 2022) (97 compleet ingevulde vragenlijsten).
- Vragenlijst over in contact met de gemeente (december 2022) (116 compleet ingevulde vragenlijsten).
- Vragenlijst over Coronaherdenking Valkenswaard (juni 2023) (116 compleet ingevulde vragenlijsten).

Ook heeft de gemeente in totaal drie bijeenkomsten voor leden van het inwonerspanel georganiseerd, waarin inwoners konden meedenken en meepraten. Te weten:

- Bijeenkomst over de toekomstvisie en hulp bij het huishouden (mei 2022)
- Bijeenkomst over veiligheid (oktober 2022)

Daarnaast worden onder het inwonerspanel soms ook vragenlijsten verstuurd die gemeentebreed worden uitgezet. Dit is bijvoorbeeld gebeurd met de omgevingsvisie en met eenzaamheid. Het inwonerspanel ontvangt dan een mail met een link naar de vragenlijst die gemeentebreed is uitgezet.

4.1.2 Perspectief van inwoners: onderzoek onder het inwonerspanel

Respons en betrouwbaarheid

Tussen maandag 4 en maandag 18 december konden de leden van het inwonerspanel een online vragenlijst invullen, onder meer over de werking van het inwonerspanel en over burgerparticipatie in het algemeen. In totaal hebben 193 leden de online vragenlijst ingevuld. Dit is een responspercentage van 55%. Gezien het geringe aantal respondenten en het ontbreken van achtergrondkenmerken van deze respondenten, dienen de resultaten als **indicatief** te worden beschouwd. We kunnen op basis dit onderzoek onder het inwonerspanel geen uitspraken doen over de inwoners van Valkenswaard. We beschrijven de belangrijkste resultaten van dit panelonderzoek in dit hoofdstuk. In Bijlage C zijn alle uitkomsten van dit panelonderzoek terug te vinden.

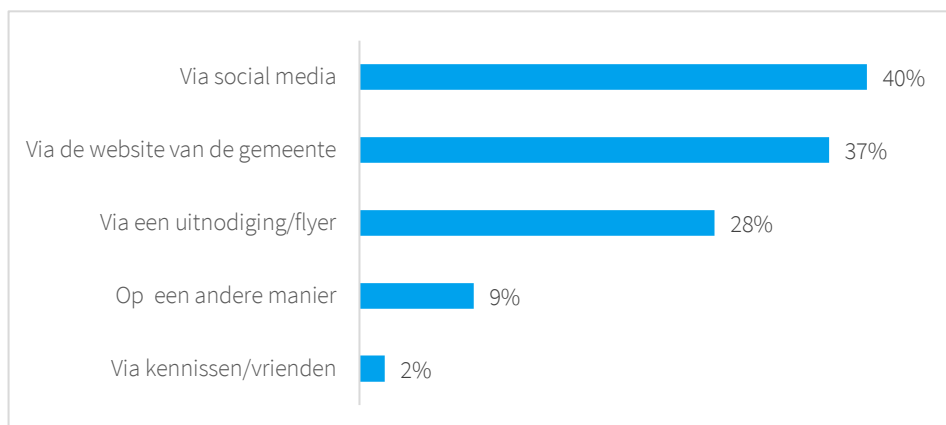
---

¹¹ In december 2023 toen het veldwerk voor deze Nota van Bevindingen al was afgerond is er nog een panelonderzoek geweest: Unesco werelderfgoed dat 287 ingevulde vragenlijsten heeft opgeleverd.

Resultaten

Lid van het inwonerspanel

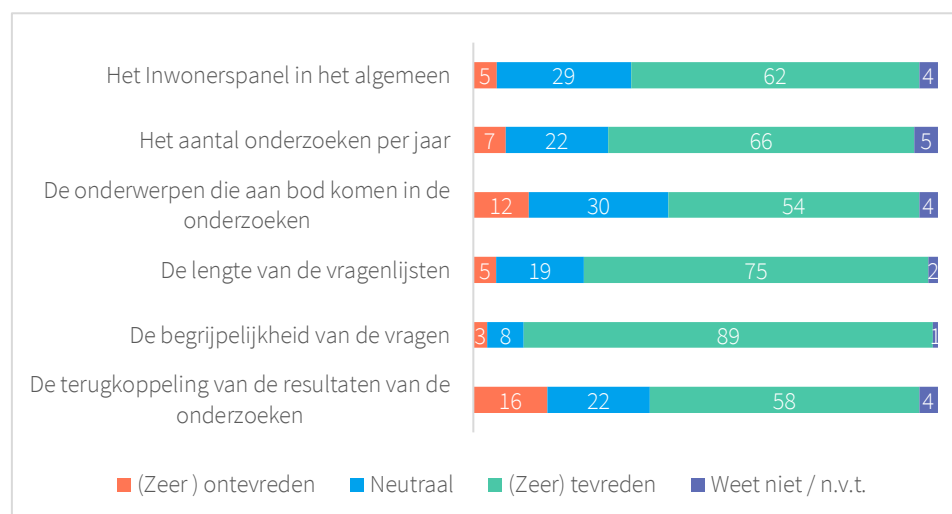
Allereerst vroegen we naar hoe de deelnemers lid zijn geworden van het inwonerspanel. De meesten geven aan dat zij via social media bij het inwonerspanel terecht zijn gekomen (40%). Ongeveer een even grote groep geeft aan dat ze bij het inwonerspanel terecht zijn gekomen via de website van de gemeente Valkenswaard (37%).

Figuur 4. Via welke wijze bent u bij het inwonerspanel Valkenswaard terecht gekomen (% / n = 178)

Werking van het inwonerspanel

Vervolgens hebben we verschillende stellingen voorgelegd over het gebruik en de werking van het inwonerspanel (zie figuur 4). De meeste panelleden zijn (zeer) tevreden over het inwonerspanel in het algemeen (62%). 29% geeft een neutraal antwoord. Ook over het aantal onderzoeken per jaar (66%), de lengte van de vragenlijsten (75%) en de begrijpelijkheid van de vragen (89%) is een ruime meerderheid van de respondenten (zeer) tevreden. Over de onderwerpen die in de onderzoeken aan bod komen zijn de panelleden wat meer verdeeld qua mening. 54% geeft aan dat zij hierover (zeer) tevreden zijn, terwijl 30% hier neutraal tegenover staat. 12% geeft aan hier (zeer) ontevreden over te zijn.

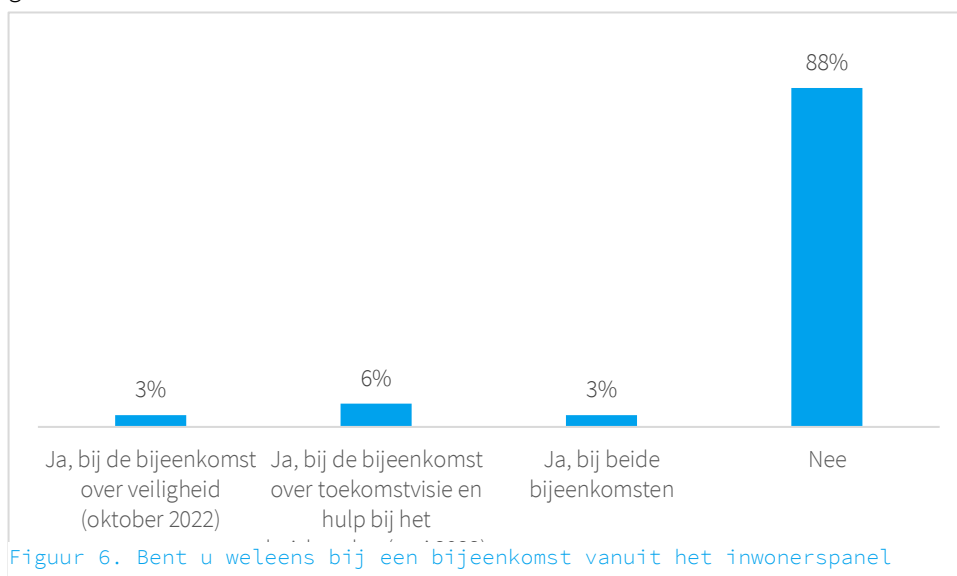
Figuur 5. In hoeverre bent u tevreden of ontevreden over:... (% / n = 177)

Ook over de terugkoppeling van de resultaten van de onderzoeken zijn de meningen wat meer verdeeld. Een meerderheid van 58% geeft aan hierover (zeer) tevreden te zijn. Ongeveer een op de zes deelnemers (16%) is (zeer) ontevreden over de terugkoppeling van de resultaten van de onderzoeken.

De panelleden konden via een open vraag een toelichting geven op hun antwoorden op de voorgelegde stellingen van figuur 4. Als het gaat over het inwonerspanel in het algemeen dan lezen we vaak terug dat panelleden het een goed middel vinden om de mening van de inwoner te peilen. Panelleden geven aan dat ze het fijn vinden om mee te denken en prettig vinden dat de gemeente hen de mogelijkheid biedt om op deze manier mee te denken. Over het aantal onderzoeken dat per jaar wordt voorgelegd zijn de meningen wat meer verdeeld. Sommigen vinden dat het er best meer mogen zijn, andere panelleden vinden dat er nu te vaak vragenlijsten worden voorgelegd.

Over de onderwerpen die zijn voorgelegd verschillen de meningen eveneens. Wat we wel terug zien is dat panelleden het interessant vinden als een vragenlijst gaat over een actueel onderwerp dat in de gemeente speelt en dat in het belang van de burger is. Hoewel de meeste panelleden geen moeite hebben met de lengte van de vragenlijst, geven toch een aantal panelleden aan dat zij de vragenlijsten te lang vinden. Een enkeling noemt de vragen in de vragenlijsten sturend. Dat wordt eveneens opgemerkt bij de begrijpelijkheid van de vragen. Diverse panelleden vinden de vragen soms sturend en niet altijd even helder geformuleerd. Tenslotte geeft het merendeel van de panelleden aan dat zij wel tevreden zijn met de terugkoppeling van de resultaten, maar benoemen ook dat ze niet tevreden zijn met de terugkoppeling over wat er nu daadwerkelijk gedaan wordt met hun input.

Eveneens vroegen we de panelleden of zij weleens naar één van de twee bijeenkomsten vanuit het inwonerspanel zijn geweest (zie figuur 5). Een aanzienlijke meerderheid geeft aan dat zij hier niet zijn geweest (88%). 12% van de leden is wel eens bij een bijeenkomst geweest, waarbij 3% aangeeft zowel bij de bijeenkomst over veiligheid (oktober 2022) als bij de bijeenkomst over de toekomstvisie en hulp bij het huishouden (mei 2022) te zijn geweest.

Panelleden die hebben aangegeven dat zij niet naar één van de bijeenkomsten zijn geweest, geven veelal aan dat ze hierin geen interesse hadden, ze er niet van op de hoogte waren of dat ze verhinderd waren.

Verbeterpunten van het panel

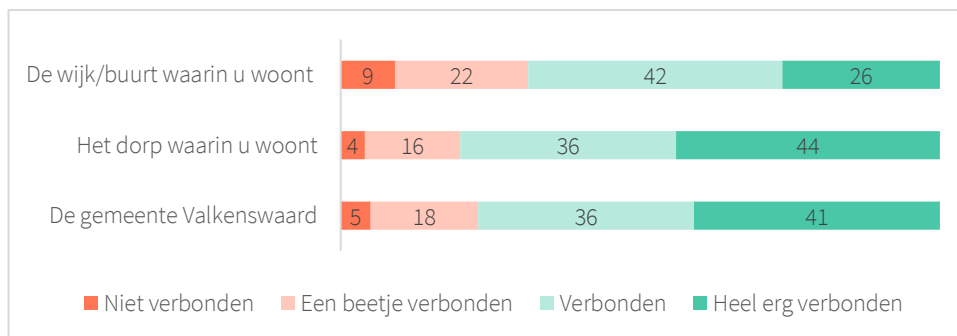
De panelleden konden in een open vraag suggesties voor verbeterpunten voor het inwonerspanel benoemen. Hier zijn een aantal suggesties genoemd.

- Minder sturende vragen
- Beter communiceren over bijeenkomsten
- Bij terugkoppeling beter aangeven wat de gevolgen zijn voor inwoners
- Beter letten op het taalgebruik (niet te moeilijk)
- Bij de vragen in de vragenlijst een link plaatsen waar het onderwerp extra wordt toegelicht
- Meer focus aanbrengen in de vragen. Bijvoorbeeld bij een onderwerp over veiligheid niet zowel verkeersveiligheid als criminaliteit bevragen
- Zorg voor representativiteit van het panel
- Meer onafhankelijkheid in de onderzoeken aanbrengen door het door de onderzoeken door een onafhankelijke partij te laten uitvoeren
- Ook zwaardere onderwerpen voorleggen (nu vaak alleen lichte onderwerpen die worden bevroegd)
- Relevantere onderwerpen voorleggen

Participatie van panelleden

We hebben de leden van het inwonerspanel ook nog enkele andere, meer algemene, vragen over betrokkenheid en participatie gesteld.

We zien dat de meeste leden van het inwonerspanel zich (heel erg) verbonden voelen met de wijk/buurt, het dorp en de gemeente waarin zij wonen. Met het dorp waarin zij wonen voelen zij zich het meest verbonden (80% van de panelleden geeft dit aan). Met de wijk/buurt waar de panelleden wonen, voelen wat minder mensen zich verbonden: 68% voelt zich hiermee (heel erg) verbonden. Verder geeft ongeveer drie kwart van de leden aan dat zij zich verbonden voelen met de gemeente Valkenswaard (77%). Deze resultaten komen overigens in grote lijnen overeen met het representatieve steekproefonderzoek onder inwoners (zie hoofdstuk 5, paragraaf 1).

Figuur 7. Hoe verbonden voelt u zich met... ? (% / n = 193)

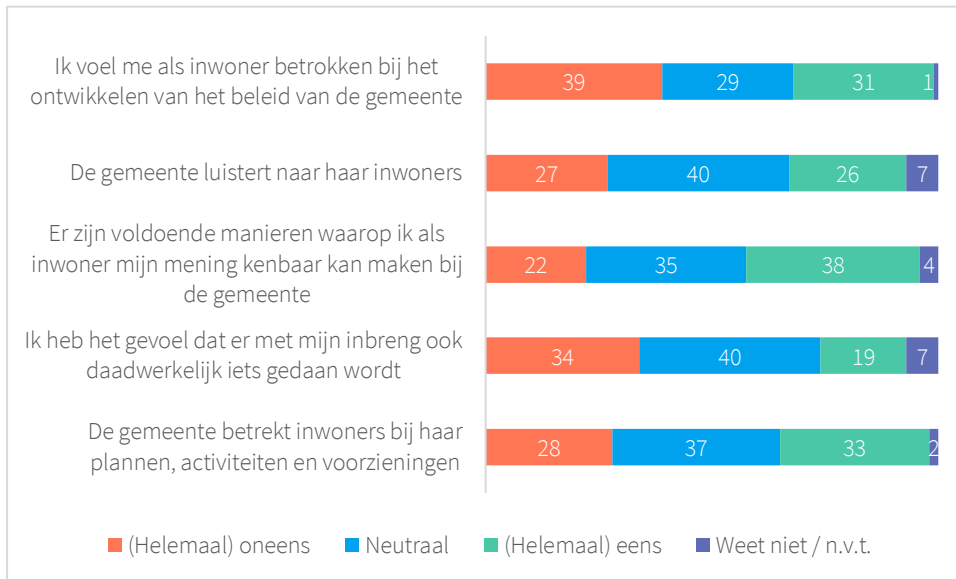
Vervolgens vroegen we de panelleden op welke manier zij graag meedenken met de gemeente (zie figuur 7). Hieruit blijkt dat een vragenlijst via het inwonerspanel erg populair is: maar liefst 92% van de panelleden vindt dit een fijne manier om mee te denken met de gemeente. Verder geeft 88% aan dat een online vragenlijst (los van het inwonerspanel) een prettige manier is. Iets meer dan de helft van de panelleden heeft graag direct contact met een ambtenaar om mee te denken met de gemeente (56%). De panelleden die bij deze vraag een toelichting hebben gegeven, geven veelal aan dat zij graag persoonlijk contact willen, maar het dan wel belangrijk te vinden dat er dan ook wat met hun input wordt gedaan. Verder geven sommige panelleden aan dat de wijze van contact vooral afhangt van de vraag die voorligt. Afhankelijk van de vraag willen ze online (via een vragenlijst) of via bijvoorbeeld een bijeenkomst meepraten.

Figuur 8. Op welke manieren denkt u in het algemeen graag mee met de gemeente?
Via ... (% / n = 168)

Eveneens is aan de panelleden gevraagd of er andere manieren zijn waarop zij mee (willen) denken met de gemeente. Hierop is een diversiteit aan reacties gegeven. Panelleden willen graag meedenken via onder meer de bewonersvereniging/wijkcommissies, (online) vragenlijsten, een burgerinitiatieven of via steunfracties. Als we hen vragen op welke manieren zij de afgelopen 12 maanden hebben geparticipeerd, dan heeft een klein deel (16 personen) van de panelleden hierop een reactie gegeven. Zij hebben vooral bezwaren ingediend, inloopbijeenkomsten bezocht, gesproken met ambtenaren of via e-mail of telefoon contact gehad met de gemeente.

Verder legden we een aantal algemenere stellingen over betrokkenheid bij de gemeente voor aan de panelleden (zie figuur 8). We zien dat de panelleden verschillend denken over de stellingen: grofweg kiest steeds een derde voor (helemaal) oneens, neutraal of (helemaal) eens. Zo voelt bijvoorbeeld 39% van de panelleden zich niet betrokken bij de ontwikkeling van gemeentelijk beleid, 31% voelt zich hier wel bij betrokken. De resultaten komen overigens in grote lijnen overeen met wat de inwoners vinden die via het steekproefonderzoek zijn bevraagd (zie hoofdstuk 5, paragraaf 3).

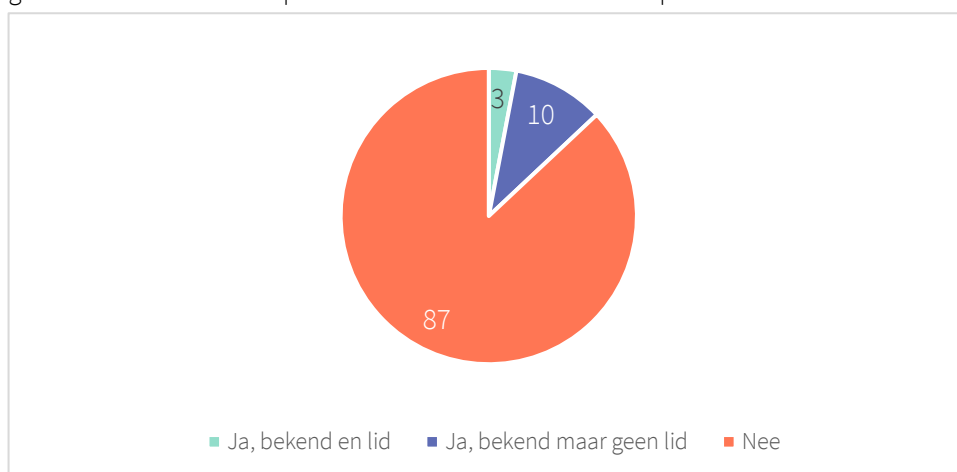

Figuur 9. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken? (% / n = 178)

Onderzoek onder een steekproef van inwoners

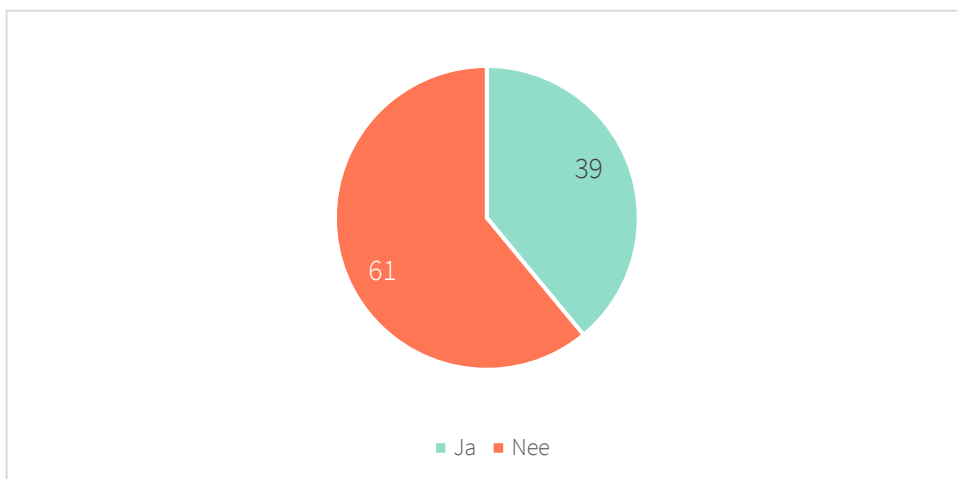
Ter aanvulling op het onderzoek onder het inwonerspanel, hebben we een onderzoek onder een steekproef van inwoners gedaan. Twee vragen in deze vragenlijst gingen over de bekendheid met en het lid zijn van het inwonerspanel. De resultaten van deze twee vragen presenteren we daarom in dit hoofdstuk. In hoofdstuk 5 leest u meer informatie over achtergrond van dit onderzoek en de resultaten.

In onderstaande figuur zien we dat de overgrote meerderheid van de inwoners niet bekend is met het inwonerspanel van de gemeente. 10% van hen is er wel bekend mee, maar is geen lid van het inwonerspanel en 3% is lid van het inwonerspanel.

Figuur 10. Sinds het voorjaar van 2022 heeft de gemeente Valkenswaard een inwonerspanel. Bent u bekend met dit inwonerspanel? (% / n = 524)

Aan de respondenten die niet bekend zijn met het inwonerspanel is vervolgens de vraag voorgelegd of zij lid willen worden. Bijna twee vijfde van hen (39%, 197 respondenten) hebben hier positief op geantwoord. Inwoners konden hun e-mailadres achterlaten en ontvangen van de gemeente een uitnodiging om zich aan te melden om lid te worden van het inwonerspanel.

Figuur 11. Zou u lid willen worden van het inwonerspanel? (% /n = 505*)

*Enkel gesteld aan respondenten die aangeven nog geen lid te zijn van het inwonerspanel.

5 Onderzoek onder inwoners

Omdat de resultaten van het onderzoek onder het inwonerspanel enkel als indicatief kunnen worden gebruikt, hebben we een aanvullend onderzoek onder een steekproef van inwoners van Valkenswaard gedaan om zo ook uitspraken te kunnen doen over de inwoners van Valkenswaard.

Respons en betrouwbaarheid

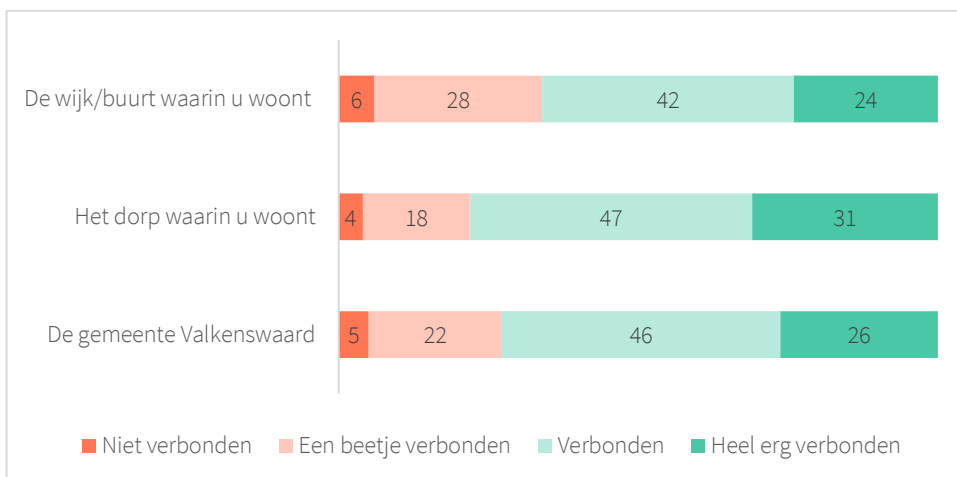
We hebben een aselechte steekproef van 3.000 personen getrokken uit de onder alle inwoners van gemeente Valkenswaard van 18 jaar en ouder. Het PON & Telos heeft de voorwaarden voor de steekproef aangeleverd, de gemeente heeft op basis voorwaarden een steekproef getrokken uit de BRP.

In de periode van vrijdag 26 januari tot maandag 12 februari 2024, konden 3.000 inwoners uit de steekproef de (online) vragenlijst invullen. In totaal hebben 566 inwoners de vragenlijst ingevuld. Dit is een responspercentage van 19%. Met dit aantal kunnen we betrouwbare uitspraken doen over de inwoners van Valkenswaard. We hebben de resultaten gewogen naar leeftijd en geslacht. De resultaten **representatief** voor de inwoners van Valkenswaard voor deze twee achtergrondkenmerken. Meer informatie leest u in de onderzoeksverantwoording (Bijlage A).

We beschrijven de meest relevante resultaten in dit hoofdstuk. In Bijlage D is het tabellenrapport met alle uitkomsten van het steekproefonderzoek onder inwoners te vinden.

5.1 Verbondenheid

Allereerst vroegen we inwoners hoe verbonden zij zich voelen met de wijk/buurt, het dorp en de gemeente waarin zij wonen (zie figuur 11). We zien dat de meeste inwoners zich verbonden voelen met het dorp waarin zij wonen: 78% van hen voelt zich hier (heel erg) mee verbonden. Van deze drie opties voelen de inwoners zich het minste verbonden met de wijk/buurt waarin zij wonen: ongeveer een derde van hen voelt zich hiermee niet of een beetje verbonden (34%).

Figuur 12. Hoe verbonden voelt u zich met ...? (% / n = 562)

5.2 Meedenken met de gemeente

We vroegen vervolgens op welke manieren inwoners graag meedenken met de gemeente Valkenswaard. We zien dat twee derde (67%) van hen het liefst meedenkt middels een online vragenlijst, een derde denkt het liefst mee via een schriftelijke vragenlijst (35%). Daarbij zien we dat iets minder dan de helft van de inwoners graag direct contact met een ambtenaar zou willen hebben (43%). Van de genoemde opties, zijn de minst populaire manieren om mee te denken met de gemeente het inspreken bij een gemeenteraadsvergadering (10%) en het bijwonen van een online bijeenkomst (15%).

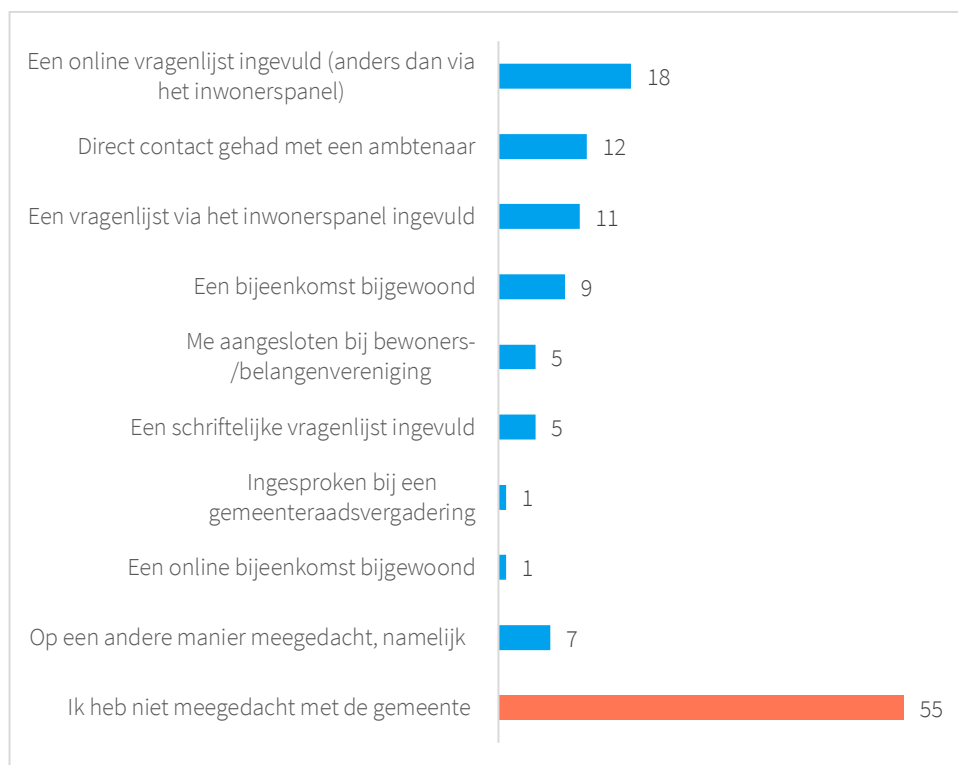

Figuur 13. Op welke manieren denkt u in het algemeen graag met de gemeente mee? Via... (% 'heel graag' / meerdere antwoorden mogelijk / n = 566)

Vervolgens is aan de inwoners gevraagd op welke manier(en) zij de afgelopen 12 maanden hebben meegedacht met de gemeente (zie figuur 13). Bijna een vijfde van de inwoners (18%) heeft een online vragenlijst ingevuld (anders dan via het inwonerspanel). We zien dat 12% van de inwoners direct contact heeft gehad met een ambtenaar en dat 11% een vragenlijst via het inwonerspanel heeft ingevuld. Ongeveer één op de tien inwoners hebben een bijeenkomst bijgewoond. Het minst vaak hebben inwoners ingesproken bij een gemeenteraadsvergadering of een online bijeenkomst bijgewoond (beiden 1%).

Inwoners die hebben gegeven dat zij op een andere manier hebben meegedacht met de gemeente, geven veelal aan dat zij gemaild hebben met de gemeente, een melding hebben gedaan over bijvoorbeeld een onveilige situatie, hun standpunt schriftelijk hebben verwoord en doorgegeven hebben aan de politieke partijen, petitie hebben ondertekend of contact hebben gehad met een belangenvereniging.

Verder heeft ruim de helft van de inwoners (55%) de afgelopen 12 maanden niet meegedacht met de gemeente. Deze inwoners geven met name als reden dat zij druk waren met andere dingen, dat er geen aanleiding was om mee te praten of dat zij hier geen interesse of behoefte aan hebben. Anderen geven aan dat ze niet weten hoe ze kunnen meepraten of pas kort woonachtig zijn in de gemeente Valkenswaard.

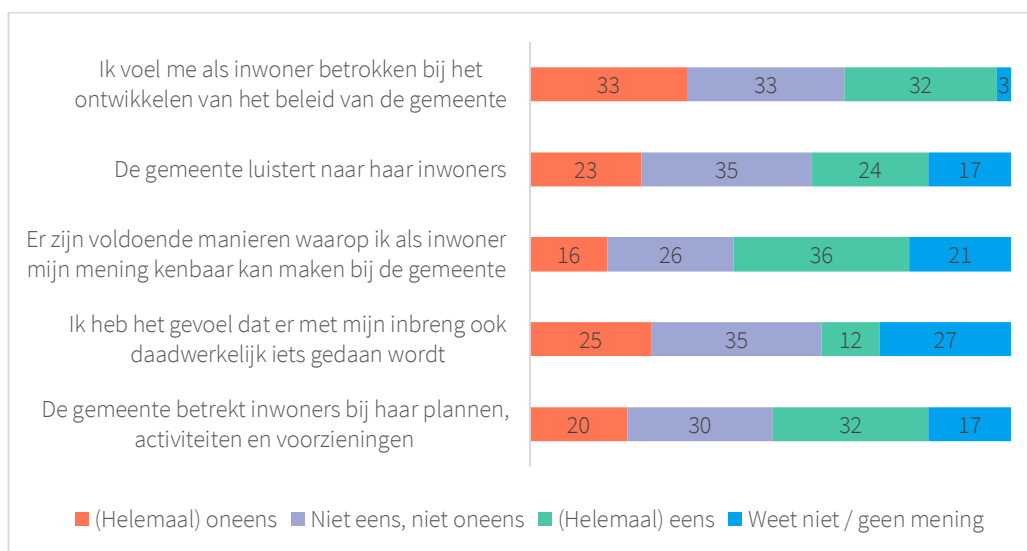

Figuur 14. Op welke manieren heeft u in de afgelopen 12 maanden meegedacht met de gemeente? Ik heb... (% / meerdere antwoorden mogelijk / n = 556)

5.3 Betrokkenheid

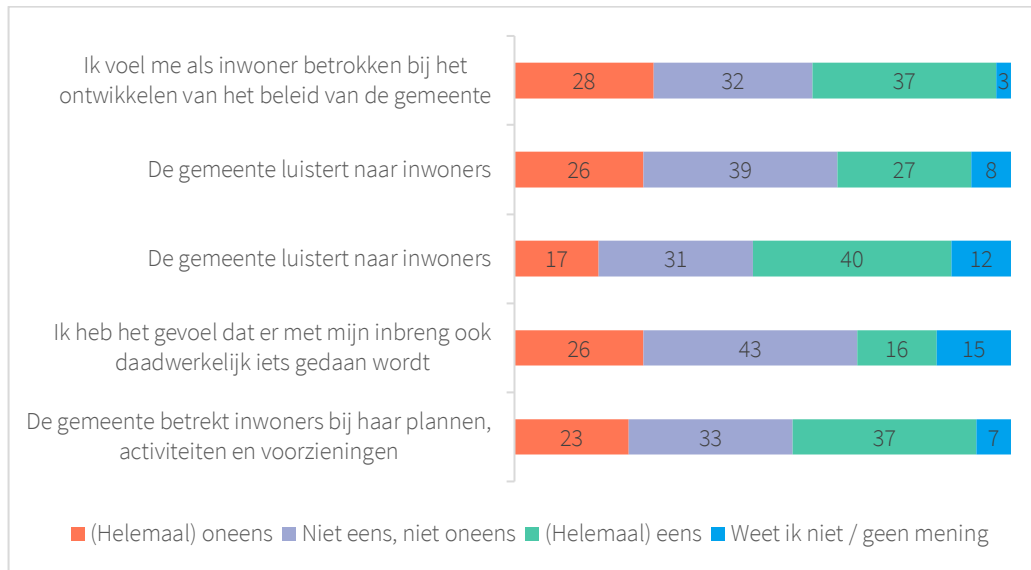
Vervolgens zijn een aantal vragen voorgelegd over de betrokkenheid van inwoners bij de gemeente Valkenswaard. Opvallend is dat wanneer we kijken naar de totale groep inwoners, zij, bij de voorgelegde stellingen, relatief vaak hebben gekozen voor de antwoordopties ‘niet eens/niet oneens’ en ‘weet niet/geen mening’ (zie figuur 14). Kijken we alleen naar inwoners die in de afgelopen 12 maanden op één of meerdere manieren met de gemeente hebben meegedacht, dan zien we dat deze inwoners vaker het (helemaal) eens of het (helemaal) oneens zijn. Toch is onder deze groep inwoners de groep die neutraal antwoordt (ook) groot. Dit duidt er op dat inwoners deze aspecten lastig vinden om te beoordelen.

Met de uitspraken (te zien in figuur 14a) is telkens ongeveer een kwart tot een derde positief gestemd en het (helemaal) eens. We zien bijvoorbeeld dat 36% van de inwoners vindt dat er voldoende manieren zijn om als inwoner hun mening kenbaar te maken bij de gemeente. Daarbij valt ook op dat 12% van de inwoners het gevoel heeft dat er ook daadwerkelijk iets wordt gedaan met de inbreng van inwoners. Ruim een derde (35%) is het niet eens/niet oneens met deze stelling en een kwart is het oneens (25%) of heeft hier geen mening over (27%). Over de mate van betrokkenheid bij het ontwikkelen van beleid zijn de inwoners verdeeld: een even grote groep is het hiermee oneens, neutraal en mee eens.

Figuur 15a. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken? (% / n = 540)

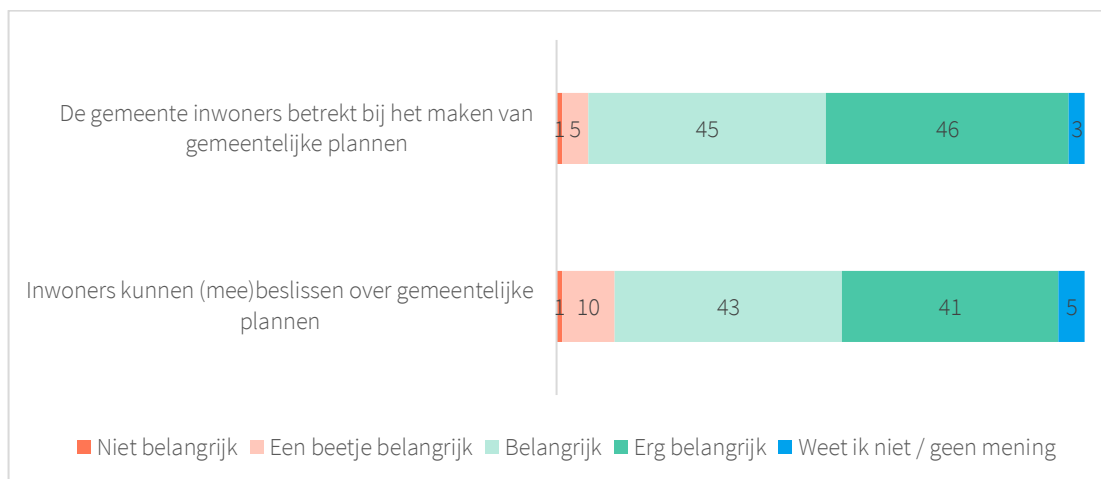
Inwoners die in de afgelopen 12 maanden op één of meerdere manieren met de gemeente hebben meegedacht voelen zich vaker betrokken bij het ontwikkelen van het beleid van de gemeente (figuur 14b). We zien ook dat deze groep inwoners die hebben meegedacht vaker neutraal staan ten opzichte van de uitspraak dat er daadwerkelijk iets gedaan wordt met hun inbreng.

Figuur 14b. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken? – Inwoners die in de afgelopen 12 maanden op één of meerdere manieren met de gemeente hebben meegedacht (% / n = 256)

Bij de vragen van figuur 14a/b konden de inwoners eveneens een toelichting geven. Uit de gegeven antwoorden blijkt dat een groot deel van de inwoners het gevoel heeft dat er sprake is van eenzijdige beleidsvoering waarbij het beleid aan inwoners wordt opgelegd. Daarbij leeft het gevoel dat alles al vaststaat er dat de bewoners hier geen invloed op hebben. Een deel van de inwoners geeft ook aan dat er wel gesproken wordt over bepaalde beleidsvraagstukken, maar dat er uiteindelijk weinig met de input van de bewoners gedaan wordt. Inwoners hebben door ervaringen in het verleden het gevoel dat er niet geluisterd wordt naar de inbreng van bewoners, bijvoorbeeld door nieuwe verkeerssituaties waarbij niet naar hun inbreng is geluisterd en refereren aan onbeantwoorde vragen via e-mail of Whatsapp. Een deel van de inwoners geeft aan dat ze het gevoel hebben dat de gemeente alleen luistert naar haar burgers als het de gemeente zelf uitkomt. Ook geeft een deel van de inwoners aan dat ze niet tot weinig benaderd worden om input te leveren voor beleidsvoering en dat ze uit zichzelf niet weten hoe ze betrokken kunnen zijn bij de beleidsvoering. Verschillende inwoners geven ook aan dat de communicatie hierover vanuit de gemeente verbeterd kan worden.

Figuur 15 maakt duidelijk dat de inwoners het (heel) belangrijk vinden dat de gemeente inwoners betreft bij het maken van gemeentelijke plannen en dat inwoners kunnen (mee)beslissen over gemeentelijke plannen. Slechts een klein deel van de inwoners vindt dit niet belangrijk of heeft geen mening over.

Figuur 16. Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het dat ... ? (% / n = 527)

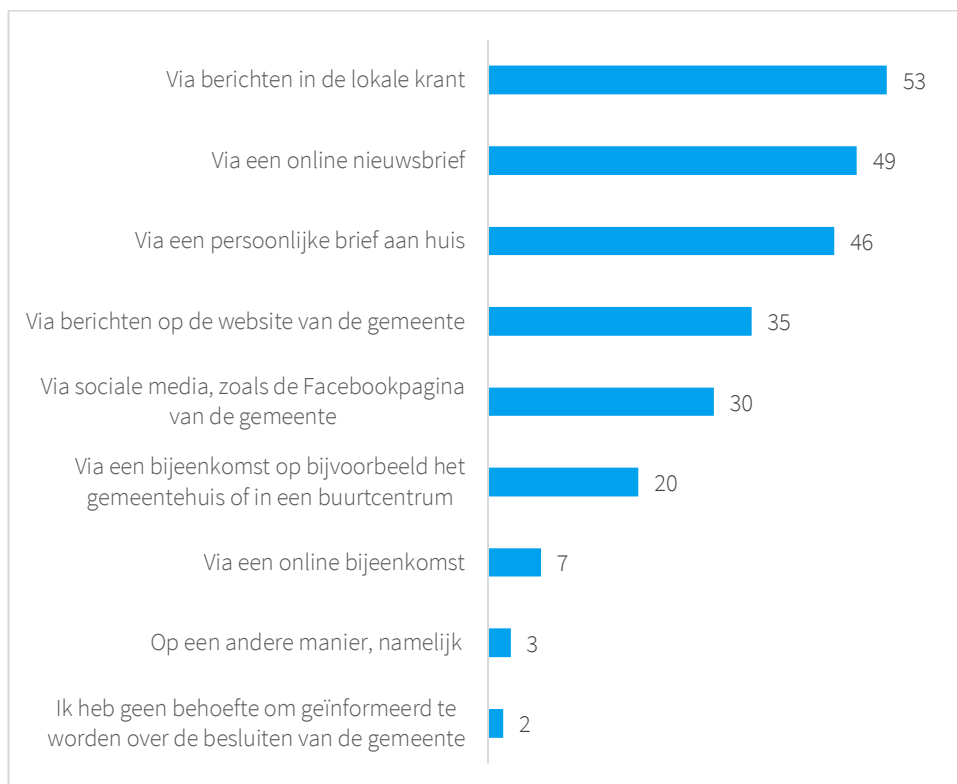
Inwoners konden bij de vragen in bovenstaande figuur een toelichting geven. We lezen in de reacties dat veel inwoners het belangrijk vinden dat de gemeente inwoners betreft bij gemeentelijke plannen die voor hen relevant zijn of die direct van invloed op hen zijn. Hoewel een meerderheid aangeeft dat zij het belangrijk vinden dat inwoners kunnen meebeslissen over gemeentelijke plannen, lezen we hier ook vaak dat inwoners dit ook al doen door te gaan stemmen en zo hier hun invloed op kunnen uitoefenen. Inwoners daadwerkelijk laten meebeslissen is toch niet iets wat iedereen ziet zitten. Niet iedereen heeft voldoende kennis over zaken, zo wordt gesuggereerd. Bovendien zou het de besluitvorming sterk vertragen als inwoners letterlijk kunnen meebeslissen over gemeentelijke plannen.

De inwoners geven aan dat zij vooral graag geïnformeerd willen worden over besluiten die de gemeente neemt via de lokale krant (53%), via een online nieuwsbrief (49%) of via een persoonlijke brief aan huis (46%) (zie figuur 16). De inwoners geven het minst vaak aan dat zij via een online bijeenkomst geïnformeerd zouden willen worden (7%). Van de inwoners geeft 2% aan dat zij geen behoefte hebben om geïnformeerd te worden over besluiten van de gemeente.

Een klein aandeel inwoners (3%) heeft aangegeven om (ook) op een andere manier geïnformeerd te willen worden. Zij lichten onder andere toe om via e-mail (als reactie op een door henzelf gestuurde e-mail) geïnformeerd te willen worden of vinden dat de gemeente wat actiever moet worden op sociale media en naast Facebook ook via Instagram, TikTok of LinkedIn inwoners moet informeren.

Als we vragen waarover de inwoners graag willen meepraten met de gemeente, dan zien we dat zij graag willen meepraten of denken over verschillende onderwerpen. Zo worden onder andere verkeerssituaties, de verkeersveiligheid (ook voor fietsers en voetgangers), het parkeerbeleid en wegwerkzaamheden genoemd. Daarnaast wordt ook het thema woningbouw door veel inwoners genoemd. Ook zouden inwoners graag meedenken over de leefbaarheid van Valkenswaard in algemeen, specifiek wordt bijvoorbeeld de aankleding/uitstraling, de ruimtelijke inrichting en de groenvoorziening genoemd.

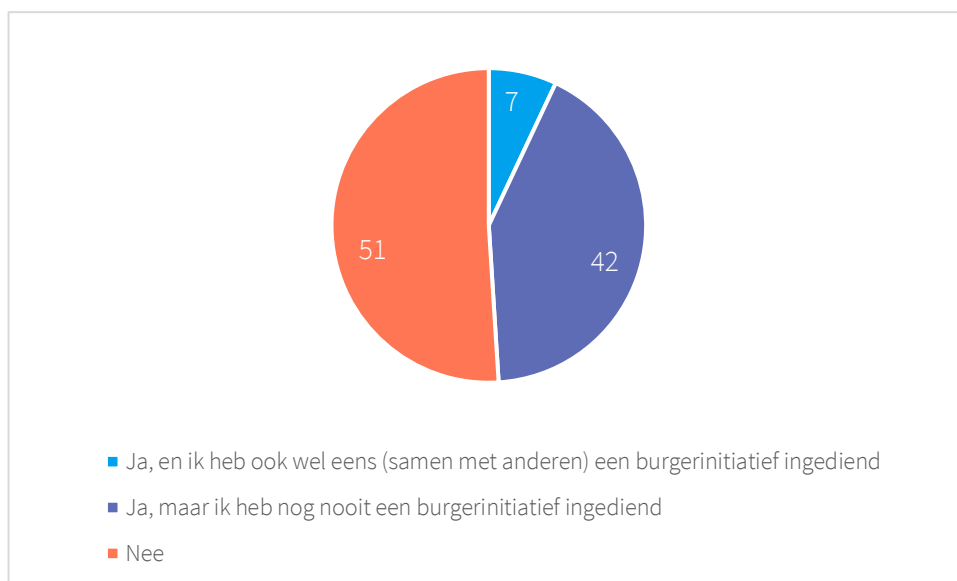
Een deel van de inwoners heeft ook aangegeven graag mee te denken en te praten over duurzaamheid. Het afvalbeleid en het energiebeleid worden hierbij specifiek benoemd. Cultuur, sport en het asielbeleid zijn ook onderwerpen die een deel van de inwoners noemen. Tot slot is het opvallend dat een deel van de inwoners zich zorgen maakt over dat er steeds meer jongeren vertrekken uit gemeente Valkenswaard, deze groep zou graag meedenken over het faciliteren voor meer voorzieningen voor jongeren in Valkenswaard.

Figuur 17. Op welke manier wilt u graag geïnformeerd worden over besluiten die de gemeente neemt?(% / meerdere antwoorden mogelijk / n = 524)

5.4 Burgerinitiatieven

Aan de inwoners is eveneens een vraag voorgelegd over de bekendheid van de mogelijkheid om een burgerinitiatief in te dienen bij de gemeente Valkenswaard (zie figuur 17). Ongeveer de helft van de inwoners (51%) is er niet van op de hoogte dat zij hiertoe de mogelijkheid hebben. Twee vijfde van hen (42%) is hiervan wel op de hoogte, maar heeft nog nooit een burgerinitiatief ingediend. Een klein deel van de inwoners (7%) heeft zelf weleens een burgerinitiatief ingediend.

Figuur 18. Wist u dat de mogelijkheid tot het indienen van een burgerinitiatief bestond? (5 / n = 525)

6 Versterken van het participatiebeleid

In dit onderzoek is een verscheidenheid aan informatie rondom burgerparticipatie in de gemeente Valkenswaard voorbij gekomen. Op verschillende (thematische) onderdelen zijn vanuit de beleidsambtenaren tijdens het groepsgesprek verbetersuggesties geformuleerd. In dit hoofdstuk bespreken we de verbetersuggesties aan de hand van de besproken onderwerpen tijdens het groepsgesprek en vullen we aan met opbrengsten uit het onderzoek onder het inwonerspanel en het steekproefonderzoek. Dit om **deelvraag 4** te beantwoorden: [Wat zijn de actuele ambities en verwachte ontwikkelingen voor de komende jaren en hoe kunnen deze worden versterkt, inclusief zinvolle lessen uit de praktijk?](#)

Dit zijn achtereenvolgens: a) burgerparticipatie in het algemeen, b) het gebruik van de participatiewijzer(s), c) de meedenkgroep van inwoners, d) het bereiken van (alle) doelgroepen en e) het inwonerspanel.

6.1 A) Burgerparticipatie in het algemeen

De gesproken beleidsambtenaren geven aan dat het op dit moment binnen de gemeente Valkenswaard ontbreekt aan een eenduidige werkwijze om participatie in te zetten. Er worden drie beleidsdocumenten gehanteerd:

- Verordening op het Burgerinitiatief (2008, herzien in 2020).
- Participatiewijzer.
- Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard 2022.

Deze documenten zijn echter niet op een gestructureerde wijze ingebed in de organisatie. Er gebeurt veel op het gebied van participatie in de gemeente Valkenswaard, maar iedereen doet het vanuit eigen ervaringen en op zijn eigen manier. De gemeente kan zaken meer structureren, zodat participatie binnen de gemeente vanuit dezelfde uitgangspunten wordt vormgegeven en verschillende afdelingen van elkaar te kunnen leren en kennis kunnen delen. Maatwerk dient echter wel altijd het uitgangspunt te blijven; per vraag moet gekeken worden naar wat nodig is en op welke manier participatie kan worden ingezet om tot een beter product te komen.

Recentelijk is er een aanvraag ingediend om een kwartiermaker Participatie aan te stellen, zodat de werkzaamheden die nodig zijn om participatie goed te borgen binnen de organisatie bij iemand worden belegd die daar ook de tijd en ruimte voor krijgt. Er is specifiek om budget, capaciteit en om een ambtelijke opdrachtgever gevraagd. Het ligt nu namelijk (te)veel bij het kernteam Participatie dat wel meedenkt over participatie, maar niet de tijd heeft om de hele gemeentelijke organisatie mee te nemen in een gedeeld proces rondom participatie.

Deze kwartiermaker kan eveneens een rol spelen in het proces dat er gemeentebreed meer vertrouwen komt in het nut en de meerwaarde van participatie. Op het moment van dit onderzoek wordt er een kwartiermaker geworven via een vacature.

Kijken we naar het perspectief vanuit inwoners vanuit het steekproefonderzoek, dan zien we dat een derde van de inwoners zich betrokken voelt bij het ontwikkelen van het gemeentebeleid, een derde staat hier neutraal tegenover en een derde voelt dit (helemaal) niet zo. Ook zien we dat een kwart van de inwoners het gevoel heeft dat er weinig met hun inbreng wordt gedaan wanneer zij input leveren. Verschillende respondenten geven ook aan dat de communicatie over de mogelijkheden om mee te denken en wat er uiteindelijk mee gebeurt vanuit de gemeente verbeterd kan worden. Dit zijn aanknopingspunten voor de gemeente Valkenswaard om mee aan de slag te gaan.

Ongeveer tegelijk met deze evaluatie loopt er binnen de gemeente Valkenswaard een traject waarbij adviesbureau Hiemstra & De Vries bezig is met een toekomstfilosofie voor de gemeente Valkenswaard. Ook een toekomstfilosofie op het gebied van (inwoners)participatie maakt deel uit van dat traject. Het is aan te bevelen om de adviezen die uit deze toekomstfilosofie voortkomen eveneens mee te nemen in de doorontwikkeling van het participatiebeleid van gemeente Valkenswaard.

6.2 B) Het gebruik van de participatiewijzer

Door de gesproken beleidsambtenaren zijn diverse verbeterpunten genoemd ten aanzien van (het gebruik van) de participatiewijzer. De participatiewijzer is op dit moment zowel binnen als buiten de organisatie weinig bekend. Ruim 80% van de inwoners uit het steekproefonderzoek geeft bijvoorbeeld aan niet bekend te zijn met de participatiewijzer. De bekendheid van de participatiewijzer, of een vernieuwde versie hiervan, kan bijvoorbeeld verbeterd worden door de uitgangspunten in een one-pager te gieten, die vervolgens breed gecommuniceerd wordt richting collega's én inwoners.

Het kan ook helpen om de participatiewijzer te herschrijven en meer vanuit een checklist of richtlijnen te werken, waarbij verschillende mogelijkheden en bijbehorende participatieopties uiteen gezet worden. Ook kan hier een beslisboom aan toegevoegd worden: welke participatiekeuzes zijn er te maken en welke consequenties heeft dat?

Het valt overigens op dat de gesproken beleidsambtenaren het niet altijd als een probleem ervaren dat er weinig met de huidige participatiewijzer gewerkt wordt. Dat geeft volgens hen aan dat zij participatie niet via een voorgedrukte wijzer doen, maar het echt zien als een proces met maatwerk. Aangezien participatietrajecten die ze doen veelal niet in de participatiewijzer staan, betekent dat voor hen dat ze maatwerk leveren, naar het daadwerkelijke proces kijken en creatief zijn. Het zou daarom volgens hen het overwegen waard zijn om de participatiewijzer in een andere vorm te gieten, zoals hiervoor besproken, zodat het beter aansluit bij de dagelijkse praktijk van de ambtenaren.

6.3 C) De meedenkgroep van inwoners

Het is de eerste keer dat er binnen de gemeente is gewerkt met een meedenkgroep van inwoners. We zien dat over het algemeen de ervaringen van de gesproken beleidsambtenaren met de meedenkgroep van inwoners positief zijn. Wel is opgemerkt dat door de vorm van de meedenkgroep (slechts) een smalle vertegenwoordiging kan meedenken. Omdat ook het abstractieniveau van de informatie wisselend is, zou er, mocht er nog eens vaker met een dergelijke meedenkgroep gewerkt gaan worden, nagedacht kunnen worden over aanvullende (werk)vormen waarbij er soms een bredere vertegenwoordiging is en soms een selecte groep. Daarbij is de suggestie gedaan om meedenkvormen te creëren voor specifieke doelgroepen zoals jongeren en jonge gezinnen. Wat een aandachtspunt is, is dat het voor de organisatoren vanuit de gemeente nogal arbeidsintensief is om de bijeenkomsten met de meedenkgroep te organiseren.

6.4 D) Het bereiken van (alle) doelgroepen

Om een goed participatiebeleid vorm te geven en uit te voeren, waarbij alle inwoners de ruimte krijgen om hun stem te laten horen, is het voor de gemeente Valkenswaard zinvol om zicht te hebben op verschillende type inwoners. We hebben hiervoor een voorzet gedaan in hoofdstuk 2, waarbij we een verandertypologie van vier typen mensen introduceren. Dit kan als hulpmiddel dienen om de gemeente Valkenswaard bewust te maken van verschillende type mensen op het gebied van veranderingsbereidheid. Wanneer de gemeente Valkenswaard haar participatiebeleid meer doelgroepspecifiek in wil richten, is het belangrijk om regelmatig met verschillende groepen inwoners in gesprek te gaan om samen te verkennen op welke wijze zij kunnen en willen participeren. Afhankelijk van het onderwerp of het project en de bijbehorende doelgroepen, kunnen verschillende participatievormen ingezet worden die zoveel als mogelijk zijn afgestemd op de wensen en mogelijkheden van inwoners.

De gesproken beleidsambtenaren gaven verder nog aan dat met name de jeugd een lastige doelgroep is om te betrekken bij beleidsvorming en -uitvoering. Het is daarom aan te bevelen om hen directer op te zoeken, bijvoorbeeld via scholen of sportverenigingen, en met hen te verkennen welke wijze hen aanspreekt om te participeren en hen zo te laten participeren.

6.5 E) Het inwonerspanel

Het inwonerspanel van de gemeente Valkenswaard heeft als doel om een grotere groep inwoners uit Valkenswaard mee te laten denken bij verschillende onderwerpen van de gemeente. Zoals eerder aangegeven is dit inwonerspanel op het moment van onderzoek niet representatief (bijvoorbeeld jongeren zijn ondervertegenwoordigd) en zijn onvoldoende inwoners lid om betrouwbare uitspraken over de inwoners van Valkenswaard te doen. De resultaten van onderzoeken onder het inwonerspanel bieden de gemeente Valkenswaard momenteel vooral indicatieve inzichten. Het is aan te raden om meer leden te werven voor het inwonerspanel en daarbij ook te kijken naar de werving van specifieke doelgroepen die op dit moment ondervertegenwoordigd zijn, zoals inwoners met een

leeftijd van 18 tot 40 jaar. Daarnaast raden we aan om een koppeling met de achtergrondkenmerken van de respondenten mogelijk te maken. De achtergrondkenmerken hebben de panelleden bij inschrijving bij het panel ingevuld. Wanneer het inwonerspanel voldoende panelleden bevat en deze qua achtergrondkenmerken divers zijn, kan er op een gegeven moment gekozen worden om de resultaten van het onderzoek te wegen naar achtergrondkenmerken zodat de resultaten representatief zijn voor de gehele Valkenswaardse gemeenschap. Wanneer de respons voldoende is, kunnen er bijvoorbeeld ook uitsplitsingen naar bepaalde leeftijdsgroepen gemaakt worden.

De panelleden geven aan dat zij vooral via sociale media en via de website van de gemeente bij het inwonerspanel terecht zijn gekomen. Overigens hebben ook veel inwoners in het steekproefonderzoek aangegeven interesse te hebben in deelname aan het inwonerspanel. Indien de gemeente Valkenswaard haar inwonerspanelbestand wil uitbreiden, dan is het aan te bevelen om deze resultaten over hoe bewoners bij het panel terecht zijn gekomen mee te nemen in de communicatiestrategie. Momenteel ontbreekt het aan coördinatie rondom het inwonerspanel om dit uit te breiden en te versterken. Wellicht dat de mogelijke kwartiermaker Participatie een rol hierin kan vervullen.

Als we de panelleden zelf vragen wat zij van het inwonerspanel vinden, dan zijn zij overwegend positief over de werking van het panel. Een relatief hoog percentage van hen geeft echter wel aan dat zij minder tevreden zijn over de terugkoppeling van de resultaten van onderzoeken die geweest zijn. Hier is wellicht nog wat verbetering in mogelijk vanuit de gemeente.

6.6 Tot slot

We zien dat er veel gebeurt op het gebied van participatie binnen de gemeente Valkenswaard, maar dat dit weinig gestructureerd en eenduidig is. Een mogelijke kwartiermaker Participatie kan een belangrijke rol spelen in het structureren van participatieprocessen en -inzet vanuit de gemeente Valkenswaard en de interne uitwisseling hierover bevorderen. Bijvoorbeeld door het participatiebeleid, waaronder de participatiewijzer, meer gedragen te laten worden door de ambtenaren en dit toepasbaarder te maken in de dagelijkse beleidspraktijk. Maatwerk blijft daarin echter een belangrijke voorwaarde. Een belangrijk aandachtspunt hierin blijft het zicht houden op alle doelgroepen, waaronder ook bijvoorbeeld het stille midden en jongeren. Het inwonerspanel kan daar een bruikbaar hulpmiddel voor zijn, mits dit uitgebreid en versterkt wordt en zo representatief voor de gehele Valkenswaardse gemeenschap. Het inwonerspanel wordt als positief ervaren en veel inwoners geven aan hier graag lid van te worden. Dit biedt mooie kansen voor de gemeente Valkenswaard om meer inwoners te betrekken bij hun beleid en de uitvoering daarvan.

Literatuur

Blanken, M., Dingemans, E., Verhoeven, L. & Paenen, S. (2021). *Veranderende kracht van Brabant. Onderzoek naar veerkracht & actiebereidheid in een bijzondere tijd*. Het PON & Telos.

Blanken, M. & Verhoeven, N. (2023). *Ervaren Brede Welvaart. Hoe Brabanders de kwaliteit van hun leven en leefomgeving waarderen in 2022*. Het PON & Telos.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010). *Sociale samenhang: Participatie, Vertrouwen en Integratie*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Gebhardt, W., & Feijten, P. (2022). *Mensbeelden bij beleid*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Geurkink, B. & Miltenburg, E. (2023). *Somber over de samenleving? Een studie naar verschillen in maatschappelijk onbehagen in Nederland*. Sociaal Cultureel Planbureau.

Helden, W. van, Dekker, J., van Dorst, P. van en Govers-Vreeburg, J. (2009). *We gooien het de inspraak in* (rapportnummer 2009/180). Den Haag: De Nationale Ombudsman.

Putters, K. (2022). *De menselijke staat: Burgerperspectief als voorwaarde voor een toekomstbestendig sociaal contract*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2021). *Machtige mensbeelden: Kiezen voor menswaardig bestaan*. Verkregen via <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2021/12/13/mensbeelden>. Den Haag: Raad voor Volksgezondheid en Samenleving.

Van den Broek, A., Steenbekkers, A., Van Houwelingen, P. & Putters, K. (2016). *Niet buiten de burger rekenen! Over randvoorwaarden voor burgerbetrokkenheid in het nieuwe omgevingsbestel*, Sociaal en Cultureel Planbureau.

Van Houwelingen, P., Boele, A., & Dekker, P. (2014). *Burgermacht op eigen kracht? Een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage A . Onderzoeksverantwoording

Groepsgesprek beleidsambtenaren

Op 20 november 2023 heeft op het gemeentehuis van Valkenswaard een groepsgesprek met beleidsambtenaren plaatsgevonden onder leiding van Het PON & Telos. Het doel van dit gesprek was om informatie op te halen rondom de wijze waarop burgerparticipatie wordt ingezet in de gemeente. Bij dit gesprek waren, naast de twee adviseurs-onderzoekers van Het PON & Telos, negen medewerkers van de gemeente Valkenswaard aanwezig. Dit waren zowel de leden van het Kernteam Participatie, als andere medewerkers die in hun werk veel te maken hebben met burgerparticipatie.

Bij dit groepsgesprek hebben we gewerkt met een dialoogzeil. Op dit zeil waren zes onderwerpen geplakt waar de deelnemers op konden reageren door er post-its aan toe te voegen (zie ook paragraaf 3.3). Drie vragen stonden daarbij centraal: 1. Wat gaat goed? 2. Wat gaat minder goed? 3. Heb je suggesties ter verbetering? In kleine groepjes hebben de deelnemers alle vragen besproken, waarbij zij om de ongeveer zes minuten naar de volgende vraag doorschoven. De onderwerpen die centraal stonden waren:

- Burgerparticipatie in het algemeen.
- Het gebruik van de participatiewijzer.
- De meedenkgroep van inwoners.
- Het bereiken van (alle) doelgroepen.
- De inzet en uitkomsten van het inwonerspanel.
- De bijeenkomsten van het inwonerspanel.

Na afloop hebben we over een aantal onderwerpen plenair aanvullende vragen gesteld en de opbrengst doorgesproken. De geplakte post-its en de plenaire napraat zijn uitgewerkt in een verslag en ter controle voorgelegd aan de deelnemers.

Onderzoek onder het inwonerspanel

In de periode tussen maandag 4 en 18 december 2023 is het inwonerspanel van de gemeente Valkenswaard bevroegd. In samenspraak met onze contactpersonen bij de gemeente Valkenswaard is hiervoor een online vragenlijst opgezet. De gemeente heeft de vragenlijst geprogrammeerd en verstuurd aan het inwonerspanel. In totaal hebben 193 panelleden de vragenlijst ingevuld. Dit is een responspercentage van 55%. Gezien het geringe aantal respondenten en het ontbreken van achtergrondkenmerken van deze respondenten, dienen de resultaten als **indicatief** te worden beschouwd.

Onderzoek onder een steekproef van inwoners

De gemeente Valkenswaard heeft van vrijdag 26 januari tot 12 februari 2024 een steekproefonderzoek onder haar inwoners laten uitvoeren. De gemeente heeft alle 3.000 inwoners uit de spreekproef een uitnodigingsbrief gestuurd met een link naar de online versie van de vragenlijst. Een aantal inwoners heeft een schriftelijke vragenlijst opgevraagd.

Respons

De respons van het steekproefonderzoek is boven de minimaal wenselijke respons uitgekomen om betrouwbare uitspraken over de bevolking van Valkenswaard te kunnen doen, namelijk op **566 ingevulde vragenlijsten**. Het responspercentage is daarmee 19%. In onderstaande tabellen geven we de achtergrondkenmerken van de 566 respondenten weer. Deze gegevens zijn ongewogen.

Tabel 1. Wat is uw leeftijd?

	n	%
18 tot en met 29 jaar	46	8
30 tot en met 39 jaar	54	10
40 tot en met 54 jaar	87	15
55 tot en met 64 jaar	131	23
65 tot en met 74 jaar	158	28
75 jaar of ouder	90	16

Tabel 2. Wat is uw geslacht?

	n	%
Man	299	53
Vrouw	264	47
Anders	1	0
Dat wil ik liever niet zeggen	2	0

Tabel 3. Wat is uw hoogst afgeronde opleidingsniveau?

	n	%
Lagere school / basisonderwijs / geen onderwijs	22	4
Vmbo / mavo	90	16
Havo / vwo	44	8
Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	170	30
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	180	32
Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)	60	11

Betrouwbaarheid

Omdat het onmogelijk is de totale populatie van 18-85 jarige inwoners van de gemeente Valkenswaard (26.470 inwoners tussen 18 en 85 jaar, bron: CBS) te bevragen, trekken we voor het onderzoek een steekproef uit deze populatie. De antwoorden die de respondenten uit deze steekproef geven en in dit rapport zijn opgenomen, gebruiken we om uitspraken te doen over de totale populatie. Binnen steekproefonderzoek worden bepaalde minimale responsaantallen gehanteerd om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over een totale populatie. Het is gebruikelijk om binnen steekproefonderzoek een zogenaamd betrouwbaarheidsniveau van 95% te hanteren, wat wil zeggen dat een onderzoeksuitkomst in 19 van de 20 gevallen conform de realiteit is.

Verder is het gebruikelijk om uit te gaan van een zogenaamde foutenmarge van maximaal 5%. Dit betekent dat een in de steekproef gevonden percentage van 50% (50% van de inwoners in Valkenswaard is het eens met een bepaalde stelling) in werkelijkheid in de populatie tussen de 45% en 55% ligt (45% tot 55% van de inwoners in Valkenswaard is het eens met een bepaalde stelling). Bij een betrouwbaarheidsinterval van 95% en 566 respondenten, ligt de maximale foutenmarge op 4,1%. Dit betekent dat we met dit aantal betrouwbare uitspraken kunnen doen over de gemeente Valkenswaard.

Weging

De respons bij vragenlijstonderzoek is meestal geen juiste afspiegeling van de verdeling naar leeftijd en geslacht van de gehele populatie, maar vaak verschillen de antwoorden van jongere en oudere inwoners of mannen en vrouwen wel van elkaar. Daarom is ervoor gekozen om na verwerking van de vragenlijsten de verdeling van leeftijd en geslacht in het respondentenbestand te vergelijken met en te wegen naar de werkelijke verdeling in de populatie (Bron: CBS). Door weging op de variabelen leeftijd en geslacht wordt over- en ondervetegenwoordiging van bepaalde leeftijdsgroepen bij de mannen en de vrouwen in de respons gecorrigeerd.

Voor de weging naar leeftijd hanteren we de volgende categorieën: 18 tot en met 29 jaar; 30 tot en met 39 jaar; 40 tot en met 54 jaar; 55 tot en met 64 jaar; 65 tot en met 74 jaar en 75 jaar en ouder. Voor deze leeftijdscategorieën maken we onderscheid tussen de aantallen voor mannen en voor vrouwen.

Bijlage B . Toepassing van burgerparticipatie in de praktijk: casussen

Om te kijken hoe burgerparticipatie in de Valkenwaardse gemeenschap een plek heeft, hebben we twee casussen waarin sprake was van burgerparticipatie tegen het licht gehouden. Dit betreffen het nog te realiseren brandweermuseum in de oude brandweertoren in Valkenswaard en het participatietraject rondom de omgevingsvisie. De eerste is een initiatief vanuit de gemeenschap, de tweede casus betreft een initiatief vanuit de gemeente waarbij inwoners kunnen participeren. Als basis voor deze analyse gelden de al eerder beschreven Verordening op het Burgerinitiatief 2020, de participatiewijzer en de Beleidsnota Participatie Omgevingswet gemeente Valkenswaard 2022.

Casus: interactief Brandweermuseum

Tekstvak 1. Casusbeschrijving interactief brandweermuseum

Stichting De Rode Haen, opgericht in juni 2019, is de indiener van het burgerinitiatief om een interactief brandweermuseum te realiseren in Valkenswaard. Dit museum komt, zoals het er nu naar uit ziet, in de oude, monumentale brandweertoren. Deze toren staat al sinds 1954 in Valkenswaard en is sinds 2004, als gevolg van een handtekeningenactie onder inwoners, aangewezen als beschermd monument. Daarnaast zijn er ambities om nieuwbouw te realiseren, die als ontvangstruimte voor het museum zal fungeren. Hiervoor zijn liquide middelen nodig, waarvoor de stichting een burgerinitiatief indient bij de gemeente. Het doel van het burgerinitiatief is om €185.000 van de gemeente te ontvangen om (de nieuwbouw van) het interactief brandweermuseum te kunnen realiseren.

Het museum zal volledig met vrijwilligers werken en is op de meeste tijden alleen op afspraak te bezoeken. De belangrijkste doelgroepen zijn de schooljeugd, studenten, ondernemers (onder meer als ontmoetingsplek), verenigingen, families en vrienden en collega-hulpverleners. Voor de indiening van het burgerinitiatief is veel aandacht besteed aan draagvlak. Zo heeft de stichting de buurt steeds nauw betrokken bij de plannen en activiteiten, en zijn er ruimschoots voldoende handtekeningen verzameld. Tijdens deze acties kwamen er louter positieve reacties. Daarnaast heeft de stichting een aantal ambassadeurs aangesteld en diverse ondernemers en verenigingen (zoals de plaatselijke VV) uit Valkenswaard betrokken bij het initiatief.

Korte reflectie casus Brandweermuseum

Om te evalueren in hoeverre deze casus voldoet aan het participatiebeleid van de gemeente Valkenswaard, hanteren we de onderstaande checklist (zie tekstvak 2). Deze is gebaseerd op de participatiewijzer van gemeente Valkenswaard en de bijbehorende Verordening op het Burgerinitiatief 2020. De checklist beslaat het onderdeel **indienen van een burgerinitiatief**. Eventuele opmerkingen/reflecties zijn **dikgedrukt** weergegeven.

Wanneer we de checklist invullen, dan is te zien dat Stichting De Rode Haen aan alle voorwaarden voor het indienen van een burgerinitiatief voldoet. De gemeenteraad heeft het initiatief dan ook goedgekeurd op 28 september 2023 en doorgezet naar het college van burgemeester en wethouders om verder op te pakken en de gemeenteraad regelmatig te blijven informeren over de voortgang van het initiatief en de gezette stappen.

Tekstvak 2. Checklist – Indienen burgerinitiatief gemeente Valkenswaard

- Initiatiefnemer is woonachtig in Valkenswaard.
- Initiatiefvoorstel heeft de steun van een voldoende aantal Valkenswaardse inwoners.

Ingevuld op *Formulier verzoek Burgerinitiatief – Ondersteuning*.

- Aantal handtekeningen* verzameld, afhankelijk van het karakter van het initiatief:
  - Buurtgericht: ca. 30 handtekeningen
  - Wijkgericht: ca. 75 handtekeningen
  - Gemeentebreed: ca. 180 handtekeningen. **Het verzoek betreft een gemeentebreed karakter en bevat 623 handtekeningen in totaal.**

Het verzoek is geldig als elke ondersteuningsverklaring voorzien is van een duidelijke omschrijving van:

- Het initiatief en het doel ervan;
- De globale kosten voor uitvoering van het initiatief en hoe dit bekostigd wordt;
- De locatie(s) waarop het initiatief betrekking heeft;
- De tijdsduur en periode van het initiatief;
- De gewenste vormgeving voor zover het initiatief handelt over een bouwkundige constructie.

Dit alles staat omschreven in het Business plan (incl. bijlagen) van de stichting.

*let op: de aantallen handtekeningen zijn geen afdoende bewijs voor voldoende draagvlak, maar betreft een drempel om een punt op de agenda van de gemeenteraad te krijgen. De gemeenteraad maakt een beoordeling welk draagvlak ze nodig vindt.

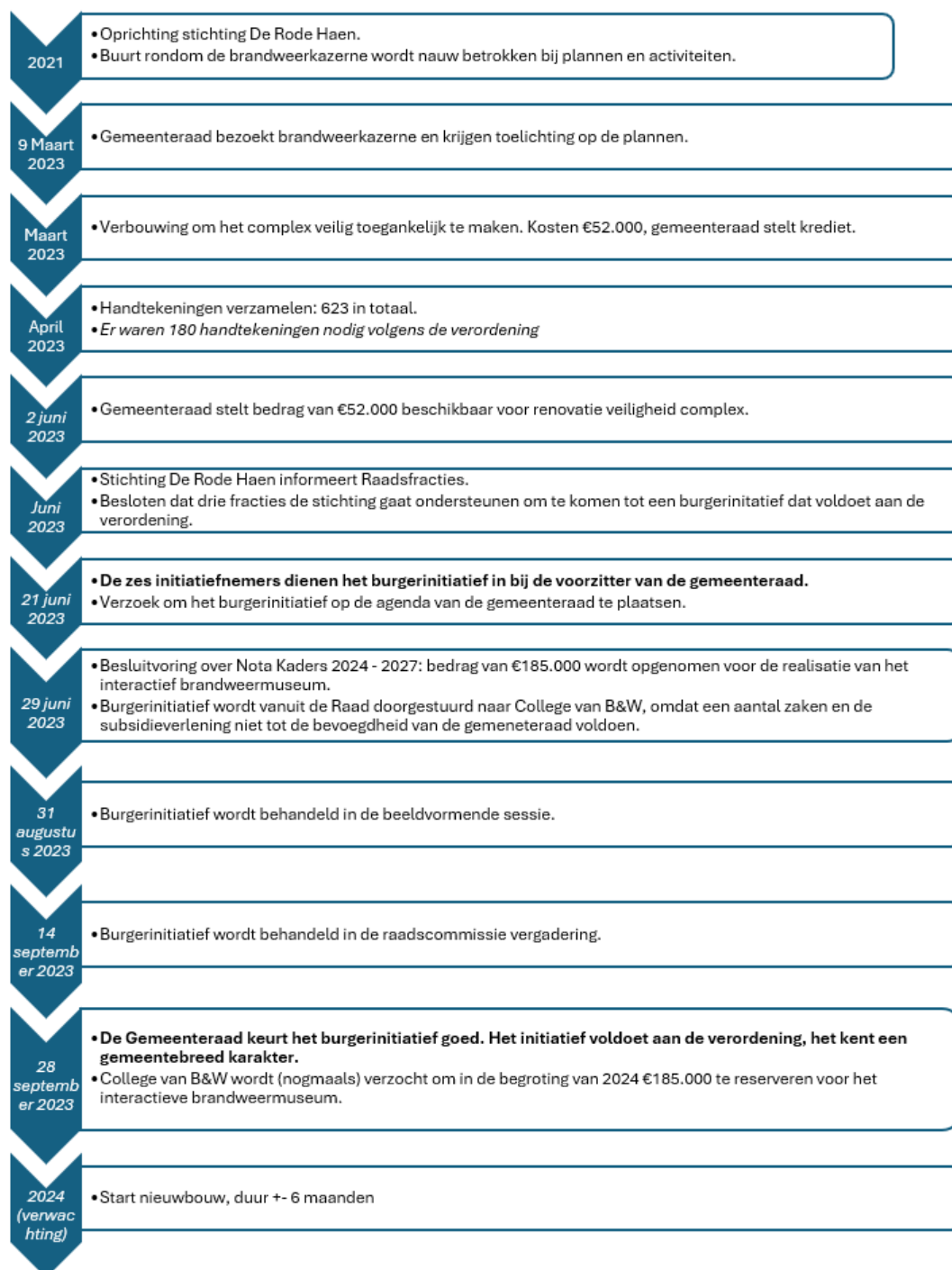
Voorwaarden voor onderwerpen:

- Het initiatief gaat over een onderwerp waar de gemeente een besluit over mag nemen.
- Het initiatief gaat niet gaan over gemeentelijk beleid of de uitvoering, gemeentelijke tarieven en belastingen, geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers, de gemeente begroting of het benoemen of functioneren van personen.
- Het initiatief gaat over collectieve kwesties/het collectief belang.
- Het initiatief is niet bedoeld om 'herhaling van zetten' mogelijk te maken (als een besluit door de raad is genomen is, staat het vast). Het initiatief heeft ook geen betrekking op klachten en bezwaren tegen besluiten van het gemeentebestuur.

De gemeenteraad van Valkenswaard heeft op 28 september 2023 besloten dat het ingediende burgerinitiatief voldoet aan de voorwaarden voor onderwerpen en keurt het initiatief, inclusief de bijbehorende begroting van € 185.000,- ter realisatie, goed.

Verloop tijdspad brandweermuseum

In onderstaand stroomschema zijn de belangrijkste stappen van het burgerinitiatief terug te vinden.

Figuur 19. Tijdspad brandweermuseum

Casus: Participatietraject Omgevingsvisie

Tekstvak 3. Casusbeschrijving Omgevingsvisie

Voor het opstellen van de omgevingsvisie in Valkenswaard is de gemeente een meerjarig traject gestart. Tussen **2018 en 2021** zijn er verschillende participatiebijeenkomsten georganiseerd voor inhoudelijke inbreng. Grofweg zijn er vier fasen:

- 1. Inventariseren en naar de toekomst kijken (mei 2019).**
In deze fase is informatie opgehaald uit bestaand beleid, maar ook bijeenkomsten met ambtenaren, stakeholders, ketenpartners, het college en de raad. Hieruit zijn de belangrijkste uitgangspunten voortgekomen en deze zijn opgesteld in een startnotitie.
- 2. Doelen en wensbeelden beschrijven en afwegen (oktober 2019).**
In deze stap van het proces komt het participatietraject in beeld. Hierbij zijn circa 500 interviews afgenomen en is er een online vragenlijst uitgezet. Tevens is er een Toekomstweek georganiseerd waarin gesprekken zijn gevoerd in een drietal sessies. Deze interviews en sessies zijn gedaan met verschillende doelgroepen uit het buitengebied, het centrum, de Schaapsloop en het maatschappelijk middenveld. Ook is er een sessie gehouden met jonge (ondernemende) mensen en zijn er interviews gehouden met diverse beleidsmedewerkers. Tot slot is er een Flitspeiling uitgezet via sociale mediakanalen waarmee ongeveer 19000 inwoners zijn bereikt, en een respons is behaald van 1900 inwoners.
- 3. Kiezen, koersen uitzetten en verbinden (2020, in 2023 herstart)**
Een koersdocument wordt in deze fase vastgesteld, uit het resultaat van de vorige stappen waarin de koers is bepaald. Dit document wordt gedeeld met ketenpartners (buurtgemeenten, Waterschap, ODZOB, etc.) zodat zij vanuit hun expertise kunnen meedenken. Ook collega's en wijkcommissies hebben input geleverd.
- 4. Vaststellen visie (2023)**
Het koersdocument vormt voor 80% de omgevingsvisie. Deze is aangescherpt via werksessies met onder andere de ambtelijke organisatie en stakeholders, en worden inwoners betrokken via het inwonerspanel en een flitspeiling. Een aandachtspunt is dat jongeren nog niet zijn betrokken, zij dienen meegenomen te worden in aanloop naar het omgevingsplan.

In onderstaand figuur geven we het tijdspad van de omgevingsvisie wat uitgebreider weer. Nadat de visie is vastgesteld, gaat de gemeente verder met het opstellen van een Omgevingsplan, waarin de visie wordt uitgewerkt in regelgeving. Inwoners worden gevraagd om op meerdere momenten mee te denken over verschillende thema's. Het Omgevingsplan wordt stap voor stap gemaakt tussen 2024 en 2030.

De gemeente Valkenswaard heeft een aantal kaders en spelregels opgesteld bij de participatie van inwoners bij de afronding van de omgevingsvisie:

- **Participatiedoel:** bewustwording van en begrip voor keuzes.

- **Participatieruimte:** meedenken (NB. Bij eerdere fases was het meepraten).
- **Concept-participatievraag:** Hoe staat u in de (beleids)keuzes die Valkenswaard wil maken?
- **Gespreksvorm:** enquête (flitspeiling) en vervolgens verdiepende bijeenkomst met een (zo divers mogelijke) selectie van circa 20 inwoners.

In de participatiewijzer wordt kort aandacht gegeven aan participatie vanuit de Omgevingswet, waarbij de gemeente onderscheid maakt tussen enerzijds vergunningen en anderzijds visies en plannen. Ook beschrijft het document dat de taak van de gemeente bij de uitvoering van de Omgevingswet verschuift van reguleren naar adviseren, met ruimte voor nieuwe ideeën van inwoners en ondernemers. In tekstvak 4 hebben we de informatie uit de participatiewijzer omgezet naar een korte checklist.

Tekstvak 4. Korte checklist Omgevingswet

Participatie bij visies en plannen

Gemeente wil bij de totstandkoming van Omgevingsvisie en Omgevingsplan betrokkenen betrekken vanaf het begin, en ruimte bieden voor hun inbreng. Er zijn geen vaste invullingen voor, de gemeente geeft hier zelf invulling aan. De gemeente is verplicht om aan bewoners terug te koppelen over:

- Hoe de partijen zijn benaderd;
- Wie er betrokken waren;
- Hoe de partijen hun inbreng hebben gegeven;
- Wat er met de inbreng is gedaan (afwegingen).

Uit de motivering moet blijken of er recht is gedaan aan gelijkwaardigheid van alle partijen.

Korte reflectie casus Omgevingsvisie

Met de beschikbare informatie die we hebben, lijkt het erop dat de organisatorische inzet van het (participatie)traject voor de Omgevingsvisie erg gedegen is opgezet door de gemeente Valkenswaard. Stakeholders en ketenpartners zijn op verschillende momenten bevraagd en hebben op bijeenkomsten hun inbreng kunnen geven en zorgen kunnen uiten. Ook inwoners zijn op verschillende momenten via verschillende participatiemogelijkheden betrokken, en krijgen ook bij het vervolgetraject – rondom het Omgevingsplan – de ruimte om hun ideeën, zorgen en wensen te uiten. Het is echter goed om op te merken dat we ons enkel baseren op de beschikbare documenten, we hebben geen inwoners, stakeholders of andere betrokkenen gesproken en kunnen daardoor geen gedegen oordeel uitspreken over eventuele andere sentimenten die bij betrokkenen spelen.

Verloop tijdspad Omgevingsvisie

In onderstaand overzicht is op hoofdlijnen het proces van de omgevingsvisie – voor zover bij ons bekend – terug te vinden. We maken hierbij onderscheid in de acties, wie er betrokken zijn op welke manier en met welk achterliggend participatiedoel dit is ingezet.

Externe participatieproces - Omgevingsvisie

Moment	Wat is er gedaan?	Met wie?	Door wie?	Hoe?	Participatie
2019	Start met omgevingsvisie + opstellen koersdocument	Intern proces			
	Opstellen van Koersdocument als opstap naar omgevingsvisie	Ketenpartners, stakeholders	Gemeente Valkenswaard	Bijeenkomst: informeren en inventariseren	Raadplegen/adviseren Doel: betrokkenheid en draagvlak
	Doelen en wensbeelden beschrijven en afwegen	Inwoners, verschillende doelgroepen	Gemeente Valkenswaard	circa 500 interviews, online vragenlijst, toekomstweek, sessie (jonge) ondernemers, flitspeiling	
2020	Concept-koersdocument	Ketenpartners	Gemeente Valkenswaard	Bijeenkomst: Verdiepen	Raadplegen Doel: betrokkenheid, koers verbeteren
	Maatregelen omgevingsplan (niet doelen omgevingsvisie)	Inwoners	Gemeente Valkenswaard	Interviews, enquête en flitspeiling (facebook) Bijeenkomsten gecancelld ivm te weinig aanmeldingen	Raadplegen Doel: betrokkenheid
	Definitief koersdocument	Intern proces			
	Vastgesteld koersdocument (80% - versie van Omgevingsvisie)	Ketenpartners, stakeholders	Gemeente Valkenswaard	Gezamenlijke bijeenkomst	Informeren, ... Doel: Terugkoppeling, draagvlak
2021	Omgevingsvisie / omgevingsplan: behoeften peiling	Inwoners	Gemeente Valkenswaard	Flitspeiling (inventarisatie)	Raadplegen Doel: Behoeften toetsen, draagvlak
	Proces omgevingsvisie gestopt, vanwege prioriteit op de minimale eisen vanuit VNG richting invoering van de Omgevingswet				
Q2/Q3 2023	Herstart: herijken 80%-versie koersdocument en opstellen Omgevingsvisie 1.0	Stakeholders ruimtelijke kwaliteit	Gemeente Valkenswaard	Werkbijeenkomst (keuzes maken)	Adviseren Doel: verbeteren en start gemeente brede thema's
		Alle inwoners en (eerder) betrokken stakeholders	Gemeente Valkenswaard	Informatiecampagne diverse kanalen	Informeren Doel: Terugkoppeling verwerking input en proces
Q4 2023	Concept-omgevingsvisie	Intern proces			
		Inwoners en initiatiefnemers, jongeren	Gemeente Valkenswaard	Flitspeiling, inwonerspanel, verdiepende bijeenkomst	Informeren, raadplegen Doel: bewustwording, toetsen, begrip keuzes
Q1/Q2 2024	Omgevingsvisie 1.0	Intern proces			
Q2 2024	Vastgestelde eerste omgevingsvisie	Alle doelgroepen	Gemeente Valkenswaard	Diverse gemeente- en partnerkanalen	Informeren Doel: Draagvlak (inzicht in)

Figuur 20. Tijdspad Omgevingsvisie

Terugkoppeling richting inwoners

Kijken we specifiek naar de uitgangspunten van de checklist als het gaat om de terugkoppeling naar inwoners, dan zien we dat dat op 26 februari 2024 een klankbordbijeenkomst over de omgevingsvisie is georganiseerd. Inwoners en ondernemers hebben tijdens deze bijeenkomst feedback gegeven op de eerste omgevingsvisie vanen voor Valkenswaard¹². De ontwerp omgevingsvisie 1.0 lag tot en met 20 maart ter inzage. De gemeente is op dit moment bezig met het verwerken van de zienswijzen die op de omgevingsvisie zijn ingediend. De gemeente houdt inwoners op de hoogte van het proces via een pagina op de gemeentelijke website, waarop ook de uitkomsten van de flitspeilingen worden gedeeld. Daarnaast communiceert de gemeente via sociale media en berichtgeving in de lokale krant.

---

¹² <https://www.valkenswaard.nl/feedback-inwoners-op-omgevingsvisie-10>

Bijlage C . Uitkomsten vragenlijstonderzoek inwonerspanel

In deze bijlage leest u alle resultaten van het onderzoek onder het inwonerspanel terug.

Tabel 4. Hoe lang woont u in de gemeente Valkenswaard? (n = 193)

	%
Korter dan 2 jaar	1
2 tot 5 jaar	6
5 tot 10 jaar	5
10 tot 15 jaar	5
15 jaar of langer	83

Tabel 5. Hoe verbonden voelt u zich met ... (% / n = 193)

	Niet verbonden	Een beetje verbonden	Verbonden	Heel erg verbonden	Weet niet / n.v.t.
De gemeente Valkenswaard	5	18	36	41	0
Het dorp waarin u woont	4	16	36	44	1
De wijk/buurt waarin u woont	9	22	42	26	0

De volgende vragen gaan over de mogelijkheden om mee te praten en mee te denken met de gemeente Valkenswaard.

Tabel 6. Op welke manieren denkt u in het algemeen graag met de gemeente mee? Via... (% / n = 186)

	(Helemaal) niet graag	Neutraal	(Heel) graag	Weet niet / n.v.t.
Een vragenlijst via het inwonerspanel	1	7	92	0
Een schriftelijke vragenlijst	32	24	43	1
Een online vragenlijst	3	9	88	0
Een bijeenkomst	22	38	39	2
Een online bijeenkomst	49	34	16	2
Inspreken bij een gemeenteraadsvergadering	50	30	16	4
Een bewoners/belangenvereniging	25	35	37	3
Direct contact met een ambtenaar	9	32	56	3

Tabel 7. Op welke manieren heeft u in de afgelopen 12 maanden meegedacht met de gemeente? Ik heb... (n = 182 / meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Een vragenlijst via het inwonerspanel ingevuld	93
Een online vragenlijst ingevuld (anders dan via het inwonerspanel)	36
Een bijeenkomst bijgewoond	24
Direct contact gehad met een ambtenaar	23
Een schriftelijke vragenlijst ingevuld	12
Op een andere manier meegedacht	9
Me aangesloten bij bewoners-/belangenvereniging	7
Een online bijeenkomst bijgewoond	3
Ik heb niet meegedacht	3
Ingesproken bij een gemeenteraadsvergadering	1

Tabel 8. Heeft u bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen (maart 2022) gestemd? (n = 180)

	%
Ja	93
Nee	4
Dat weet ik niet meer	3

Tabel 9. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken (% / n = 178)

	(Helemaal) oneens	Neutraal	(Helemaal) eens	Weet niet / n.v.t.
Ik voel me als inwoner betrokken bij het ontwikkelen van het beleid van de gemeente	39	29	31	1
De gemeente luistert naar haar inwoners	27	40	26	7
Er zijn voldoende manieren waarop ik als inwoner mijn mening kenbaar kan maken bij de gemeente	22	35	38	4
Ik heb het gevoel dat er met mijn inbreng ook daadwerkelijk iets gedaan wordt	34	40	19	7
De gemeente betreft inwoners bij haar plannen, activiteiten en voorzieningen	28	37	33	2

De volgende vragen gaan over het **inwonerspanel Valkenswaard**

Tabel 10. Via welke wijze bent u bij het inwonerspanel Valkenswaard terecht gekomen? (n = 178)

	%
Via social media	40
Via de website van de gemeente	37
Via een uitnodiging/flyer	28
Op een andere manier	9
Via kennissen/vrienden	2

Tabel 11. In hoeverre bent u tevreden of ontevreden over:... (% / n = 177)

	(Zeer) ontevreden	Neutraal	(Zeer) tevreden	Weet niet / n.v.t.
Het Inwonerspanel in het algemeen	5	29	62	4
Het aantal onderzoeken per jaar	7	22	66	5
De onderwerpen die aan bod komen in de onderzoeken	12	30	54	4
De lengte van de vragenlijsten	5	19	75	2
De begrijpelijkheid van de vragen	3	8	89	1
De terugkoppeling van de resultaten van de onderzoeken	16	22	58	4

Tabel 12. Bent u weleens bij een bijeenkomst vanuit het inwonerspanel geweest? (n = 177)

	%
Ja, bij de bijeenkomst over veiligheid (oktober 2022)	3
Ja, bij de bijeenkomst over toekomstvisie en hulp bij het huishouden (mei 2022)	6
Ja, bij beide bijeenkomsten	3
Nee	88

Bijlage D. Uitkomsten vragenlijstonderzoek onder een steekproef van inwoners

In deze bijlage leest u alle resultaten van het onderzoek onder een steekproef van inwoners terug.

Tabel 13. Hoelang woont u in de gemeente Valkenswaard? (% n = 566)

	%
Korter dan 2 jaar	3
2 tot 5 jaar	8
5 tot 10 jaar	6
10 tot 15 jaar	3
15 jaar of langer	78

Tabel 14. In welke dorpskern woont u? (% / n = 566)

	%
Valkenswaard	65
Dommelen	32
Borkel & Schaft	3

Tabel 15. Hoe verbonden voelt u zich met ... (% / n = 562)

	Niet verbonden	Een beetje verbonden	Verbonden	Heel erg verbonden
De gemeente Valkenswaard	5	22	46	26
Het dorp waarin u woont	4	18	47	31
De wijk/buurt waarin u woont	6	28	42	24

Tabel 16. Op welke manieren denkt u in het algemeen graag met de gemeente mee? Via... (% / n = 566)

	(Helemaal) niet graag	Neutraal	(Heel) graag	Weet niet / geen mening
Een schriftelijke vragenlijst	29	35	35	2
Een online vragenlijst	7	25	67	1
Een bijeenkomst	34	42	23	2
Een online bijeenkomst	50	34	15	2
Inspreken bij een gemeenteraadsvergadering	58	29	10	2
Een bewoners-/belangenvereniging	37	39	22	2
Direct contact met een ambtenaar	22	33	43	2

Tabel 17. Op welke manieren heeft u in de afgelopen 12 maanden meegedacht met de gemeente? Ik heb... (n = 556 / meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Een online vragenlijst ingevuld (anders dan via het inwonerspanel)	18
Direct contact gehad met een ambtenaar	12
Een vragenlijst via het inwonerspanel ingevuld	11
Een bijeenkomst bijgewoond	9
Een schriftelijke vragenlijst ingevuld	5
Me aangesloten bij bewoners-/belangenvereniging	5
Een online bijeenkomst bijgewoond	1
Ingesproken bij een gemeenteraadsvergadering	1
Op een andere manier meegedacht	7
Ik heb niet meegedacht met de gemeente	55

Tabel 18. Heeft u bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen (maart 2022) gestemd? (n = 555)

	%
Ja	81
Nee	11
Dat weet ik niet meer	8

Tabel 19. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken (% / n = 540)

	(Helemaal) oneens	Niet eens, niet oneens	(Helemaal) eens	Weet niet / geen mening
Ik voel me als inwoner betrokken bij het ontwikkelen van het beleid van de gemeente	33	33	32	3
De gemeente luistert naar haar inwoners	23	35	24	17
Er zijn voldoende manieren waarop ik als inwoner mijn mening kenbaar kan maken bij de gemeente	16	26	36	21
Ik heb het gevoel dat er met mijn inbreng ook daadwerkelijk iets gedaan wordt	25	35	12	27
De gemeente betreft inwoners bij haar plannen, activiteiten en voorzieningen	20	30	32	17

Tabel 20. Hoe belangrijk of onbelangrijk vindt u het dat... (n = 527)

	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Erg belangrijk	Weet ik niet / geen mening
De gemeente inwoners betreft bij het maken van gemeentelijke plannen?	1	5	45	46	3
Inwoners kunnen (mee)beslissen over gemeentelijke plannen	1	10	43	41	5

Tabel 21. De gemeente Valkenswaard ziet graag dat inwoners zich uitgedaagd voelen om met ideeën te komen om hun eigen buurt duurzamer, groener, gezelliger of socialer te maken. Dit noemt de gemeente een burgerinitiatief. Inwoners kunnen hiervoor zelf een plan indienen bij de gemeente Valkenswaard. Wist u dat deze mogelijkheid bestond? (% / n = 525)

	%
Ja, en ik heb ook wel eens (samen met anderen) een burgerinitiatief ingediend	7
Ja, maar ik heb nog nooit een burgerinitiatief ingediend	42
Nee	51

Tabel 22. De gemeente Valkenswaard heeft een participatiewijzer, die initiatiefnemers van een idee kan helpen bij het zetten van de juiste stappen een burgerinitiatief goed vorm te geven. Bent u bekend met deze participatiewijzer van de gemeente Valkenswaard? (% / n = 525)

	%
Ja, en ik heb daar ook wel eens gebruik van gemaakt	1
Ja, maar daar heb ik nog nooit gebruik van gemaakt	18
Nee	81

Tabel 23. Op welke manier wilt u graag geïnformeerd worden over besluiten die de gemeente neemt? (n = 524, meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Via berichten in de lokale krant	53
Via een online nieuwsbrief	49
Via een persoonlijke brief aan huis	46
Via berichten op de website van de gemeente	35
Via sociale media, zoals de Facebookpagina van de gemeente	30
Via een bijeenkomst op bijvoorbeeld het gemeentehuis of in een buurtcentrum	20
Via een online bijeenkomst	7
Op een andere manier	3
Ik heb geen behoefte om geïnformeerd te worden over de besluiten van de gemeente	2

Tabel 24. Sinds het voorjaar van 2022 heeft de gemeente Valkenswaard een inwonerspanel. Bent u bekend met dit inwonerspanel? (n = 524)

	%
Ja, ik ben hier bekend mee en ik ben ook lid van het inwonerspanel	3
Ja, ik ben hier bekend mee, maar ik ben geen lid	10
Nee, ik ben hier niet bekend mee	87

Tabel 25. Zou u lid willen worden van het inwonerspanel? (n = 505*)

	%
Ja, ik wil lid worden van het inwonerspanel	39
Nee, ik heb geen interesse in deelname aan het inwonerspanel	61

*Enkel gesteld aan respondenten die aangeven nog geen lid te zijn van het inwonerspanel.

HET **pon | telos**

OPGERICHT IN
1947

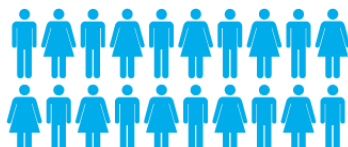
GEVESTIGD IN
TILBURG

KENNISONDERNEMING

STICHTING ZONDER WINSTOOGMERK

AANTAL MEDEWERKERS

35

INTENSIEVE SAMENWERKINGEN

MET UNIVERSEITEN EN ANDERE
KENNISINSTELLINGEN

EXPERTISE

- > PARTICIPATIE & GOVERNANCE
- > WOON- & LEEFOMGEVING
- > DUURZAAMHEIDSTRANSITIES
- > SOCIAAL DOMEIN & ARBEID
- > CULTUUR & ERFGOED
- > DUURZAAMHEIDSIMPACT
- > DATA EN METHODEN

ONZE OPDRACHTGEVERS

- > PROVINCIES
- > GEMEENTEN
- > ZORG- EN WELZIJNSINSTELLINGEN
- > FONDSSEN
- > BANKEN

HET
pon | telos

Over het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisinstellingen en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon-telos.nl
hetpon-telos.nl